

1925

02305

TÁRCZÁK DEVAI

MAGYAR NÉPI SZÖVETSÉG
KÖNYVTÁRA

SZÁM: 1517

IRTA .

IVÁNYI ÖDÖN

840

SZEGED 1888

NYOMATOTT BÁBA SÁNDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

14.627

BIBLIOTECA INST. PED.
PEDAGOG. LI. INTÉZET KÖNYVTÁRA

A VÖRÖS-KERESZT.

AMPUTACIO CRURIS.

A II. pavillon földszinti folyosóján együtt ült az egész társaság, kivéve a 21. számot, a kit korán lefektettek, mert hóháp — *sora lesz*. Ez annyit jelent, hogy a 21. szám a III. pavillon nagy szobájában az asztalra fog feküdni. Nem valami nagy dolgot fognak ott véle tenni; egy kicsit a bőre alá néz a tanár: ez az egész. De mert akármilyen finom s alabástromszinű is a 21. szám bőre, mégsem lehet rajta keresztül látni: onnélfogva lesz egy kis metszés, aztán egy gyűszűnyi vérzés, az altatótól egy csöpp fejfájás és — természetesen — néminemű jajgatás is a felébredéskor, a mint ez már bevett szokás a nőknél, a kik asztalon feküdtek.

Szóval: a 21. szám sorsa elé nyugodt lélekkel nézünk mindnyájan s nem is beszélünk fölöle. Azzal töltjük az időt, hogy a tisztelendő testvéreket szóljuk-szapoljuk. Megállapítjuk, hogy a pavillon éjjeli nyugalma akkor teljes, ha Nico-

dema testvér az inspekeziós. Nicodema testvér, mint módnélküli kegyes lélek, egész éjjel forgatja az olvasót s olyan jól imádkozik betegeiért, hogy azoktól, arra az éjszakára, távol van minden fájdalom. Nicodema nővér olvasójának zörgése ébren tart minden őrangyalt a betegek ágyánál. Ez a magyarázata az ilyenkori nyugalomnak . . . Ellenben, ha Romana testvéren van a virrasztás sora, akkor tizedrész annyi imádság sem esik egy betegre s azért van nekünk ilyenkor rossz éjszakánk. Mert hát Romana testvérral együtt el alszanak az őrangyalok is.

Ebben a genre-ben folyik a jámbor ember-szólás, mely a tisztelendő testvérek imádságos szájára vidám, világi mosolyt csal, mely nevetéssé növi ki magát, mikor Romana testvér nyilvánosan meggyónja, hogy ő bizony elaludt a múlt éjszaka a nagy bőrös székben, de meg is bünhődött nyomban, mert szörnyü álomlátás jött reá.

Kérdezzük, hogy mi volt hát az a rém-álom? Romana testvér a jobb keze hüvelykujjával titkos keresztet vet magára s olyanformát suttog, hogy jobb arról nem beszélni. Most már mindenkit esz a kíváncsiság s a titkolódzó testvérré ráncog az egész pavillon. Az inquisitio sarokba szoritja a kis kövér apáczat, a ki végre rászánja magát a vallomásra s réműledező hangon, az átélt borzadalomra való visszagondolás-

tól remegve, a körülötte összedugott fejek közé mintegy megbujva, kis szemeit kerekre nyitva — kijelenti, hogy isten legyen velünk, ő bizony — szabadkőmivesről álmódott az éjjel . . .

Olyan nevetést sem hallott még a II. pavillon, mint amilyen elfogta a társaság világi tagjait. Még a 21. szám is meghallotta s kiüzent, hogy kéri a részét a közderültségből. Megkapta és arra az egy pillanatra elfeledkezett a holnapi asztalra fekvésről: nevetett, hogy a könyei is kicsordultak . . . Romana testvér, a ki mindig kész volt a társasággal együtt nevetni, most ez egyszer komoly maradt s úgy látszott, megaprehendálta, hogy mi nevetni tudunk azon az álmon, mire ő most is szent borzalommal gondol . . .

A nagy derü általános konsternaczióban végződött, mikor a lehangosabban nevetőre, a 18. számra, a mindenkitől kényeztetett és szánt fiatal asszonykára hirtelen rájött a fojtó köhögés. Matrona testvér oda ölelte magához a roham által megrázott kis alakot, melyben a lélek már csak úgy volt meg, mint a madár a nyitott kalitban: elrepülhetett minden pillanatban. Nicodema testvér a csillapító csöppekért szaladt, fekete ruhájának gyors libegése, sarkatlan czipőinek sietős topogása közben hamárosan, úgy szólván röptében mondván el egy miatyánkot . . .

A roham elmúlt. A kis zongoratanitónő lángpirosra gyult arcza visszakapta áttetsző fehérségét; a gondosan fésült, szabályos, szép fejecske fölemelkedett Matrona testvér fehér vállgallérjáról; a gyöngyszürke, nedves szemek ismét ránk nevettek, s mi, a megilletődéstől még mindig dobogó szívvvel visszamosolyogtunk rá, belevegyítve abba azt a titkos örömnöket, hogy — a kis vidám madárlélek erre a nagy megrázkódásra sem hagyta oda a nyitott ajtaju kalitkát . . .

E pillanatban megszólalt a villanycsengő. Romana testvért hívták a telep főépületébe. Azt jelentette ez, hogy a II. pavillon új vendéget kap, késői, váratlan vendéget.

A társaság figyelme a folyosó kettős ajtajára irányult. Nemsokára föltárult az s egy menet vonult be rajta, melyet mi, részben a megszokottság közönyével, részben pedig azon szánalommal néztünk, melylyel a szenvedő viseltetik minden más szenvedő iránt.

A kórház kék egyenruhás szolgálai egy hordágyat emeltek, a minek az ernyője eltakarta a benne fekvőt. A hordágy után előkelő megjelenésű, fekete ruhás öreg nő haladt egy huszártiszt karján, kinek kardja meg-megesörrent a folyosó beteges csöndjében.

A menet élén Romana testvér haladt, kezében a „fejlappal“ (fölvételi ivvel), fölhyította az

üresen álló 20. számot, a hová a késői vendégek bevonultak . . .

Arra a hirre, hogy az inspekeziós orvos utban van a II. pavillon felé az új beteghez: a társaság feloszlatta ülését. Esti 9 óra már elmúlt s ilyenkor tilalmas volt a kaszinózás és noha „arkangyal“ volt a neve a kis segédorvosnak, mindnyájan kiméltük az ő, valóban angyali türelmét s nem akartuk késő este hallani azt a fenyegető felkiáltást, a mivel az arkangyal szelid, hogy úgy mondjam nyájias baragját szokta kifejezni: No — most mindjárt megharagszom . . .

En nem tudom, azért-e, hogy esupa nőtársaságom volt a II. pavillonban s a nőkkel való folytonos érintkezésben magam is elnöiesedtem, vagy azért, hogy a hosszú, súlyos betegség, mint rendszeren, az én természetembe is új vonásokat vegyített: elég az hozzá, hogy a kórházban minden fogalmat meghaladó módon kíváncsi voltam. Tudnom kellett mindent, a mi a négy pavillonban s a főépületben, nemkülönben a konyhában és a barakokban történt naponta. Romana testvér volt az az eleven ujság, a mely által éhező és szomjúhozó tudvágyamat kielégítettem. Azon a napon, a melyen az én szeretetreméltó zsrnálom üres rovatokkal jelent meg: formálisan beteg lettem.

Ennélfogva én is czellámba vonultam, de

nem azzal a szándékkal, hogy lefeküdjem, hanem hogy Romana testvért, az orvos látogatása után, becsengessem magamhoz s megtudjam, ki az új szomszéd a 20. számban, mi sors hozta őt ide s mi sors vár reá itten. Dehogyan tudtam volna egy világért addig aludni, míg ezt mind meg nem tudom . . .

Az orvos sokáig volt benn a 20. számban. Romana testvér kötő-szerekkel, mosdó-edénnyel, szivaesokkal szaladgált végig a folyosón — kísérve a nagy gyökérvadász rézfeszületének, madonna-érmeinek érc-csörgésétől. Hallottam, a mint Matrona testvért hívta segítségül, ezt az amazon vállu, erős, hatalmas nőt, ki izmos karjaival oly könnyedén emelte, vitte a jómagukkal tehetetlen, nagy betegeket, mint a dajka szokta a csecsemőt.

Mindez nagyon rossz jel volt az én új szomszédomra nézve.

Éjfél felé járt az idő, mikor a 20. számban minden elesendesült. Hallottam, mint távoznak el együtt az orvos és a huszártiszt, mint állanak meg a lépcsőházban, mint intéz a tiszt suttogó, kérő, csaknem rimánkodó hangon kérdéseket az orvoshoz, mikre az arkangyal az ő megnyugtató, nyájas baritonján felelget.

Aztán minden elesendesült, csak a Romana czellájában szólalt meg a villanycsengő, mely nem

hagyta lenyugodni a tisztelendő testvért mind-
addig, míg a földszint valamennyi szobáját rendre
nem látogatta s valamennyiben el nem referálta,
hogy ki érkezett s mi a baj? . . . Ugy látszott,
nemesak engem tartott ébren a kíváncsiság. A
pavillon egész földszintje informáltatni akarta ma-
gát lefekvés előtt . . . Én csak egy óra felé
tudtam hozzájutni Romana testvérhez.

A tisztelendő testvér nem is kérdezte, hogy
miért hivattam, be sem jött egészen, csak úgy az
ajtónyílásból szaporázta el mondókáját, álmos
szempilláival aprókat pislogva hozzá.

— Nagy befeketést kaptunk Pestről hozták.
Nő. A jobb lábom van a bibi. Szegényt, asztalra
fogják fektetni, az hiszem. Erősen tartja magát.
Az öreg nő, az anyja, az jobban odavan. A beteg
bátorítja. Azt hiszem, katonalány. Polgári nőkben
nincs ilyen kurázs.

A kis apáca abban a hitben, hogy eleget
mondott, a Jézus dicsérete mellett vissza akart
vonulni, de siettében odaesukta az ajtónyílásba
az övéről lecsüngő olvasót s így volt még egy
pillanat a társalgásra.

— Milyen nő? kérdem egész általánosságban.

— Magas, erős, volt a válasz, mely azon-
ban igen egyoldalú fixirozása volt annak a pont-
nak, mely felé a feltett kérdés irányult.

— Koros nő? teszem föl a kérdést, abban.

a hitben, hogy talán a helyzet komolysága ellen vétek, ha azt kérdezem, vajon fiatal-e? A kérdés ez őszinte formulázása *akkor és ott* nagyon *frivolnak* tetszett.

— Mit? Koros? . . . Gyönyörű fiatal teremtés. Hasonlít a Fulgencia testvérhez, talán még szebb is.

Ez nagy szó volt. Fulgencia testvér valószínű madonna-szépség, a kiről már oltárképet is festettek. Ezt a kegyes szépséget én különben csak híreből, mások magasztalásából ismerem. Ő a III. pavillonba volt beosztva, a honnan ritkán távozott s a hol nekem nem volt keresetem. Egyszer mégis odavittem a kíváncsiság. Láttam a szent Vince-rend legszebb apácáját — a nélkül, hogy szépségét csodálhattam volna. A gyönyörű nő ugyanis, akit a művész oltárra festett, a folyosót surolta térden állva, a fekete ruhaujjakat rózsás-fehér karjain felgyürve, kis, finom kezében egy darab vizes, piszkos vászonronggyal vesződvé. Lehajtott arcából nem láthattam semmit, eltakarta azt a keményített fehér fejtakaró . . .

Három nap múlva a főépület folyosóján a fekete tábla előtt vitt el az utam. Megálltam e szomorú hirmondó előtt, melyre latin szavak, ismert nevű sebészek és terminusok vannak krétával följegyezve. Az nap délelőttjének 11 órájára nagy műtétet jelzett a fekete kalendárium: *ampu-*

tacio cruris-t; a főváros két legkitünőbb sebésze volt a műtéthez megnevezve.

Borzongás nélkül nem tudtam ugyan olvasni ezt a szomorú plakátot, ezeket a tudományos lakonizmussal bejelentett vérengzéseket, hanem azért megállás nélkül nem mehettem el előtte. Abban az időben sok volt a dolog. A sebészeti osztály egy napig sem volt friss munka nélkül. Csak pénteken pihent, ezen a nap senki sem mert asztalra fölfeküdni.

... Most, hogy visszagondolok e mindennapi vérontásokra, borzongás helyett tiszteletteljes bámulat fog el az iránt a tudomány iránt, melynek éles aczélja alatt az emberi testnek annyi halálos, belső ellensége vérzik el. Igaz, megtörtént az is, hogy a műtét reánk volt és mégis ráment az ember; de nem az aczél ölte meg; meghalt, mert félt, szegény, az asztalra fekvéstől s csak akkor szánta rá magát, mikor már minden segítség késő volt, mikor az orvos arra a kegyetlen őszinteségre volt kényszerítve, hogy azt mondja betegének: megteesszük, ha kívánja, mindent elkövetünk, a mit isten tudunk adott, de a sikerről íót nem állhatunk. A baj nagyon elmérgesedett.

Három nap óta irányul a II. pavillon földszintjének érdeklődése, száználma osztatlanul a 20. szám felé. Három nap óta jelenik meg, naponta kétszer, a fiatal huszártiszt, sarkantyupengésével

kicsalva szobáikból a lábbadozó hölgyeket s nyugodt, finom udvariasságával, imponáló megjelenésével, hangjának tömör, tiszta érzével, de legkivált napbarnította, férfias arcának buskomolyságával megnyerte a pavillon rokonszenvét. Három nap óta látogat a 20. számba a budapesti orvosi fakultás két hírese s a kórház ugyanannyi segédorvosa. Három nap óta foly a nagy tanácskozás a pavillon mögött elterülő Livia-park akáczfái alatt, hol a híresek hátratett kezekkel, előre nyújtott fejjel, pázsitra szégezett szemekkel sétálnak, mintha ott is keresnék azt, amit sehogy sem tudnak megtalálni: a szegényt, hogy a szegény 20. szám dolga jól is végződhetik. Három nap óta látom kijönni a 20. számból azt az ezüstfehér hajú, szép öreg nőt, az anyát, látom bemenni Romana testvér cellájába s tudom, hogy sirni ment oda, sirni a Romana testvér térdeplőjén. ráborulva a szüzanya köszobrára, irgalmat, kegyelmet kérve gyermeke számára az isteni nőtől, az anyától, kinek szive egykor szintén így vérzett gyermekének bus tragédiáján.

A harmadik napon olyan történt, ami még nem esett meg a II. pavillon falai között: *esküvő*. Eljött a pap, eljött a huszártiszt, eljöttek a tanúk s a 20. számban két fiatal lény frigyét kötött az egész hosszú életre *Egy egész hosszú életre!*

Igy akarta a tiszt megnyugtatni a szegény

leányt, a ki zokogva vallotta, be hogy nem a megesonkittatás, nem a bekövetkezhető halálvész az, a mi rémületbe ejti, hanem az a gondolat, hogy ha majd béna lesz, nem fog nejjévé lehetni annak, a kit jobban szeretett, mint az életét. Ki fog nőül venni egy féllábu nyomorékot! . . . Most már meg volt nyugtatva, most már megesonkíthatják őt az orvosok, teljes marad azért az ő boldogsága . . .

Szegény szüz lélek, a boldog ara szemérmes, édes mosolya akkor sem szűnik meg halvány ajkadon, mikor Matrona testvér izmos karjai ölelnek át s rátesznek a hordágyra, hogy elvigyenek azon arra a kemény, szomorú nászágyra, melyen mély kábulástól inervált tagokkal fogsz feküdni és vérzeni két iszonyu, hosszú órán át . . .

Az anya és a fiatal férj a pavillon terászáig kísérték a hordágyat, a lépcsőnél aztán visszamaradtak — engedve az „arkangyal“ rábeszélésének, szelid erőszakának. Onnan néztek a néma, lassu menet után, mely kétségbeejtően hasonlított a temetéshez . . . Elöl a feketeernyős hordágy, melyet lehajtott fejjel, megfeszült karral visz a két szolga, oldalt a két apácza, honuk alatt a kötőszerekkel, hátul a két orvos és segédek, talpig feketében, szótlantul, mélyen elgondolkozva a fellett, ami történni fog . . . Szegény anya, el tudod e látványt viselni a nélkül, hogy szived meg-

szakadjon. Ott viszik a leányodat — ugy, a mint utoljára láttad . . . Hogy mint fogják majd visszahozni, senki azt meg nem mondhatja. Isten keze fog végezni vele . . . Szegény fiatal férj! Micsoda nászutra indult a te boldogtalan feleséged! Hogyan fogod te őt viszont látni! . . .

A menet eltűnt a III. pavillon nagy ajtaja mögött. Az anya és férj ott maradtak a terászon, a hová kijöttünk néhányan, hogy ne legyen magára a két várakozó a következő hosszú, kínos két órán keresztül. Biztattuk őket, elsoroltunk egy esomé sulyos esetet, a mely szerencsésen végződött. Oh a mi orvosaink ritka emberek! A modern sebészetnek is nem egy csodája került ki már könnyű, izétes kezeik alól. Azt nem kell félteni, aki ily kezek alá jut. Pláne ahol ilyen fiatal életerő dolgozik az orvos kezére! Bizalom, jól fog végződni minden. Hiszen az eset nem is sulyosabb fajú . . .

Olyan meggyőződéssel beszéltünk, mely nem téveszthette el hatását. A társalgás, e szomorú téma körül, lassan-lassan megindult. Az anya elbeszélte a lánya bajának keletkezését. Egy fehér báli czipő okozta az egészet, egy könnyű, atlasz kis czipő, mely szűk volt s mely feltörte tánczközben a lábát. A törésből seb lett, makacs, gyuladássos seb, amely az orvost zavarba ejtette, a leányt pedig ágyba dobta. Egyszerre szünni kezdett a

gyuladás, a fájdalom is megenyhült s azt hitték, hogy a gyógyulás most következik . . . Aztán elkezdett a seb feketedni . . .

Nem emlékszem, mit mondott még a nő, talán nem is hallottam elbeszélésének többi részét: én azon a gondolon évdtem, hogy micsoda rettenetes árt fizet az a szegény leány azért az egy pár kis cipőért, melyben lábai oly parányiak és kecsesek voltak azon az utolsó báléjszakán . .

Megtörtént. Visszahozták. Ágyba fektették. Fölébredt, nézett és nem ismert meg senkit, szólították és nem hallott semmit.

— Ez az áltató utóhatása, mondták az orvosok a halálra rémült anyának. Minden jóra fordulhat, ha a vér egészséges, mert bizony a seb infekciója nagy volt.

Elmult négy nap és az alatt minden órában más hír szivárgott ki a 20. számból.

Megmarad.

Vége van.

Magához tért.

Félrebeszél . . .

Igy ment ez óráról-órára. Szegény anya, boldogtalan férj, mit álltatok ki az alatt a négy nap alatt! . . .

Az ötödik napon, amint szobám legtávolabbi sarkába huzódva, kezeimmel fedtem be fülemet, hogy ne halljam azt a csukló zokogást, amivel a

folyosót betölté a gyöngéd erőszakkal elvezetett
 anya: Romana testvér így szól be hozzám:

— Azt mondta, szeretné látni egyszer. Most
 megnézheti, senki sincs benn.

Bementem a 20. számba, megálltam az ajtó-
 nál s aztán hirtelen megfordultam.

Elég volt egy tekintet arra a fehérbe öltöz-
 tetett, hanyatfekvő, kinyult, néma alakra . . .

Mit tettél vele, halál?! Mivé lett kegyetlen
 csontujjaid alatt a szépség, az ifjuság?! Micsoda
 borzasztó szint festettél arra az arcra, a melyen
 egykor rózsák fakadtak?!

A VIVÓMESTER LULUJA.

A legyőzhetetlen vivómester, a ki csuffá tette Ausztria, Német- és Olaszország legjobb vívóit, a ki különb legény volt magánál Achilles vitéznél is, mert a sarkán sem volt megsebezhető: egyszer azon vette észre magát, hogy azt az ő szüz bőrét tizenöt centiméter hosszúságban repesztí föl egy iczi-piczi emberke, a kinek soha sem volt a kezében más kard, mint a mit önkéntes katonarvos korában viselt, de tokjából ki nem húzott soha.

A rettenetes fegyverforgatót, a vivómesterek nagyhirű Góliáthját úgy lefektette egy kis Dávid ember, hogy fel sem kelt egy hétig a IV. pavilon közös termének 7-ik ágyáról.

— Doktorkám, szólt a jeles bajnok, a mint az operáció után, keményen befáslizva leszedték a műtő-asztalról, adjon nekem *írást*.

— Írást? Miről? szólt a kórház legapróbb, legvidámabb orvosa a vízvezetéki csap mellől, a hol a vért mosta le kezéről.

— Adjon nekem írást arról, hogy én ezt a tizenöt czentiméteres plezurt 1887. évben, május 20-án kaptam a műtő-asztalon. Mert még valami kófiéz rám foghatná, hogy karddal csufítottak így meg. A reputációim kívánja, hogy írás legyen erről a bőrrepestésről.

A félelem és gánés nélkül való Bayard megkapta az írást s nyugodt lett, nyugodt egész addig, amig a 9-ik ágyba egy önkéntes tüzér nem került, a kinek jelenléte a lábbadozásnak indult vivómestert szörnyen kihozta sodrából.

Mert tudni kell, hogy a legyőzhetetlen bajnok telivér antiszemita, a tüzérönkéntes pedig az ó-budai orthodox zsidó pap egyetlen fia volt. Ez a körülmény maga elég lett volna arra, hogy a 7. ágy az első pillanattól fogva hadilábra helyezkedjék a 9. ágygyal, de az ellenséges viszonyt még inkább elmérgesítette az ó-budai atyafiság koronkénti látogatása s azok a hadarva elénekelt héber imádságok, melyekkel az öreg rabbinus a fia felgyógyulását szorgalmazta Jehovánál.

A vivómester, a hányszor az öreg rágyújtott a zsidó-litániára, mindig ki akart ugrani az ágyból. Két apácának egyéb dolga sem volt ilyenkor, mint odaállani jobbról-bahról a dühös ember ágya mellé s megakadályozni a kiugrásban, meg abban, hogy ne káromkodjék . . .

Ez az engesztelhetetlen antiszemita egy szép

májusi reggel arra ébred, hogy a mellette üresen álló 8-ik ágyban fekszik valaki, még pedig — horrendum dictu — egy öt-hat éves, eleven zsidógyerek, aki úgy sivalkodik, mint a pesti zsidótemplom orgonájában a legvékonyabb sip.

A vivómester az első ijedtségben „tüz“-et kiáltott: s ugrani akart. Mikor pedig magához tért, kijelentette, hogy pakolják őt fel s vigyék innen akárhová, mert ő nem azért fizet naponként ennyit, meg ennyit, hogy zsidó Lazarétumban feküdjék és zsidó miatyánkot, meg zsidó gyereksírást hallgasson. Az ő természetete ilyesmit nem vesz be. Ettől ő betegesbb lesz, mint harminczhárom operációtól.

Erre az emberevő hangon tartott fölszólalásra aztán csöndesség támadt a nagy teremben, a kis zsidógyerek is elhallgatott s a takaró alatt megbujva tört ki belőle egy-egy rohama a visszafaftott szepegésnek.

A vivómester keményen elfáslizott állapotában hasonlított a meglánczolt, haragos oroszlánhoz. Tehetetlensége érzetében mit tehetett mást, mint hogy nagyot fujt, szemeit karikába forgatta s ráförmedt a szepegő gyerekre.

— Rajta, izrael! Ne zsenirozd magad, fujd, ahogy a torkodon kifér. Mindenütt ti adjátok a hangot ugyis. Ordits hát, kis jebuzeus! Juttasd Jerichó sorsára a vörös-kereszt kórházát.

Fides testvér, a befáslizott antiszemita oroszán szelidítője és ápolója, odament a takaró alatt megbujt gyerekekhez, megigazitotta a feje alját, félresimitotta a szemébe hulló göndör hajzattot és csókot nyomott a kis sápadt homlokra.

— Ne félj, kis bogaram, biztatta nyájasan, a bácsi csak beszél, de nem bánt. Jó ember ő, csak azért olyan haragos, mert neki is fáj a sebe, mint neked. Csakhogy ő nem tud sirni, mint te, hát azért lármáz. Ne félj . . .

— Én nem vagyok jó ember, replikázott a vivómester a kék gyapputakaró alul. Igaz, hogy nem ettem még zsidó gyereket, de ha dühössé tesznek . . .

A doktor lépett be, hogy a vivómestoren kötést váltóztasson. Ettől a mulatságtól a rettenthetetlen hősnek borsódzott a háta. A kötésváltóztatás kutyább dolog, mint maga az operáció! . . .

„Nem kereszténynek való időtöltés ez“, mormogta az elbánás alatt a vivómester, miközben a fogait szivta, különféle színeket váltott s arra kérte a kötéseket s a jodoformos-üveget tartó apáczát, hogy menjen ki egy kissé a folyosóra, hadd káromkodhassék ő csak ugy egy fél miatyánknyit . . .

A kis zsidógyerekekben a sziszegő, színében változó és szitkozódhatnak ember, de még inkább a véres szivacsok, kötések láttára szamaritánusi indulat támadt az ellenséges szomszéd iránt s egyszer csak rászólt a kezelő orvosra.

— Ne bántsa a bácsit . . . Nem látja, hogy fájt csinál neki.

Még könyezett is hozzá a tacszó.

A doktor nevetett a furcsa kérésen és csinálta tovább — a fájt, hogy csak úgy zöldült bele a kardok forogatója.

A rettenetes vivómester ebben az ő elzöldült állapotában ránézett a szemitára, valamit mormogott magában s aztán dühösen hallgatott egész nap, mintha a nyelvét nyelte volna le.

A következő éjszaka a vivómester keveset aludt: a frissen kötött seb nagyon éreztette magát. Így fennvirrasztva észreveszi, hogy szomszédja, a kis zsidó gyerek, úgy fekszik az ágy szélén, hogy csak egy mozdulattal s akkor menten lepotytyan. A vivómester körülméz s látja, hogy mindenki alszik; sziszegve, nyögésbe halkuló káromkodások közt nagy kinnal feltápászkodik, a szomszédos ágyhoz megy s ép kezével az ágy közepére tolja a kis alvót, aki e közben felébredt s félálomban elfogja a dajkáló kezét. A vivómester nem vonja vissza kezét, hanem leül az ágyszélre s várja, hogy a gyerek elaludjék. Csak akkor vonul vissza, előbb azonban jól betakarja a gyüölt fajzatot, hogy meg ne fázzék.

A vivómester elalszik, hogy egy tompa dobbanásra ismét felébredjen. A gyerek addig forogódott, míg végre csakugyan lepottyant az ágy-

ról — a nélkül, hogy felébredt volna. Ugy aludt a földön, mint a legpuhább pelyhes ágyon.

Mit volt tenni? A vivómester másodszor is lomászott, másodszor is végig szenvedte a mozgásoktól illetett seb velökig ható kinjait, aztán felnyalabolta félkézzel a szomszédot és takaró alá dugta. A gyerek felnyitotta szemeit, ráismert emberére és nem ijedt meg tőle. A szörnyű ember pedig, aki *nem evett még zsidó* gyereket, leült megint az ágyszélre s hosszan nézett a rámosolygó, fekete-szemű, göndör hajú tizckóra.

— Rossz egy anya lehet — dörmögé a haragos gondviselés — aki egy ilyen csöpp gyereket elküld idegen helyre/kórházba a helyett, hogy maga ápolná.

— Nincs anyám, süttögött a gyermek magyarázólag.

— Hát apád?

— Az sincs. Meghalt, mint az anyám, régen.

— Hát kinél lakol?

— A bácsinál, meg a néninél.

— Hogy hívnak?

— A bácsi ugy hi, hogy te kölyök!

— Hogy ütne bele az istennyila — tört ki a vivómesterből az indignáció. — Hát a néni hogy hi?

— A néni ugy hi, hogy — Lulu.

— Hogy égetnék meg borsószalmán, a mért téged ideküldött . . . Hát aztán mért sirtál reg-

gel olyan szörnyüségesen, mi? Szeretnél innen hazamenni, ugy-e?

— Nem — szólt a gyerek elkomolyodva — nem szeretnék. Itt jobb. Itt nem vernek, sem kályha-lyukba nem zárnak. A doktor bácsi fájt csinált ugyan nekem is, de ez nem olyan rossz, mint mikor a bácsi csizmájával üti a fejemet, mikor nem tudom neki elég hamar lehuzni.

— Hogy kötnék föl a nevenapján! — Kiáltott föl a vivómester, ezuttal olyan hangosan, hogy a féleterem fölébred s bámulva látta, hogy az antiszemita a zsidó gyerek ágyán ül s azzal folytat éjjeli bizalmas diskurzust . . .

Másnap arra virradt a terem, hogy a Lulu gyerekek dajkája került. Az égből eseppent szárazdajka, — maga a vivómester volt. Ez a rettenetes dajka, amint megkezdte funkezióját, leigázta Lulu számára az egész nagy-termet. Aki kezét, lábát csak valamelyest mozgatta, annak Lulut szolgálni kellett. Ami csirkemáj akadt a déli becsináltas csajkákbán, az önkéntes adó gyanánt került a Lulu tányérjára. Jaj volt annak, aki a csirkemáját eltagadta! Ha Lulu a sok csirkemájtól a gyomrára punaszkodott, ott ministrált ágya körül az egész pavillon, ha pedig aludt a gyerek, halálfenyegetés némitá el még a szuszogást is . . .

Soha nem tudtam magannak fogalmat al-

kotni a felől, hogy mint dajkálhatta az a bizonyos ó-kori farkas a Tiber partján Romulust és Rémust; hanem mikor láttam, hogy ez a Bramarbas, ez a vasgyuró, ez a kardforgatásban félig megvadult, komor, kemény ember mint becézi — esetlenül, de hihetetlen gyöngédséggel — azt a kis sápadt, gyenge jószágot: ilyenkor mindig az jutott eszembe, hogy talán még sem lesz egészen mese az a farkas-história azokkal a kitett latin urfiakkal . . .

MEGFOLTOZOTT JUNÓ.

Kora reggel van . . .
 A pavillonokhoz vezető aszfalton kék-egyenruhás szolgák tolják maguk előtt a kétkerekű kocsiszekrényt, melynek hófehér oldaláról a reggeli napfényben messzevirít a vörös-kereszt. A merre a kétkerekű elvonul, meleg kávé- és theaillatot hagy maga után a friss májusi légben, az aszfalton pedig tejeseppet. A fejünkint 35 czentiliterben megállapított tejporezióból 5% kilötyög, de nem vész kárba, mert a szakácsné kövér macskái a kócsi nyomában ügetnek s piros nyelvük ráspolyával felsurolják a tejes aszfaltot.

Amint ott sütkérezem a II. pavillon teraszán, mélyen elmerülök a szép táj szemléletében.

A nap nemrégen bukkant ki a Gellért-hegy mögül s csillámló ezüsfátyolt sző a reggeli kékes párázatból kibontakozó kép fölé. Egyik oldalon a ezitadella, a másikon a budai vár sötét körvonalakban rajzolódik a fényes keleti égboltra.

A vár egészen hasonlít egy megbarnult szinpadi dekorációhoz, melyen a vonalak elmosódtak, a színek fakóba mentek. Amint azonban a nap följebb halad a tiszta kékben tündöklő kupolán: ős Budavára innenső fele is megszűnik óeska vászon-dekoráció lenni. A májusi napfényben egyik palota a másik után bontakozik ki, a bástyasétány fáiak zöld koronája szinte csillog a harmatos levegőben; a lámpaoszlopok végén minden üveglap egy nagy darab brilliant, mely a napsugárt vaktító, színes szikraözöben szórja szét.

A kis Gellért-hegy szőlőjén alján az ujonnan épült friss meszetű kőfalak sorát mintha csak most szedte volna elő egy gyermek a játékskatulából. Az apró házikók előtt játékberek járnak araszos léptekkel. Egy deszka kerítés mellett, mely innen nézve, nem nagyobb egy éléreállított uj léniánál, egy játék-Mravesák düllengőzik, követve egy játék-András bácsitól, ki nagyokat lódit emberén, ami azonban már aligha megy játékszámba.

Egyszerre az egész kisgellérthegyi idyllt az élénk, közrendészeti jelenettel együtt eltakarja egy kormos kárpit. Lenn, a völgyfenékben, az épületek által eltakart pályán dübörögve kigyózik a síkság felé a reggeli vonat s csak az a moeskos, barna füstfátyol látszik belőle, melyet végig terít a kis Gellért-hegy tövében.

Amint így elszemlélődöm, észreveszem a pavillon terásza alatt elterülő park gyepszönyegén Pakurár Metrofán urat, még pedig abban a helyzetben, a melyben Nabukodonozor király fogyasztotta reggelijét füevő-passziója idején, t. i. *négykézláb*.

Mi az ördögöt csinálhat odalenn Pakurár Metrofán ur négykézláb? Hozzá voltam szokva, hogy Pakurár Metrofán urtól oly dolgokat lássak, amik más ember fiánál merőben szokatlanok, hanem azért levitt hozzá a kíváncsiság és megszólítottam.

— Jó reggelt uram!

Pakurár ur nem nézett föl a gyepről s mint olyan ember, a ki nem szereti, ha nagy dolgában confundálják, csak egy felhangon, kurtán válaszolt.

— Hát maga mióta muzulmán? Faggattam legelésnek indult felebarátomat.

— Én nem vagyok muzulmán. Én görögkeleti vagyok, válaszolt egy vallástevő benső komolyságával.

— Akkor mért borul a földre napkeletkor, Mekka felé fordulva.

— Mit nekem Mekka! Van nekem annál nagyobb gondom . . . Négylevelű lóhert keresek és nem találok.

— Négylevelű lóhert! Aztán minek?

Pakurár Metrofán elvörösödött, aztán mosolygásra fogta a dolgot.

— Haragszik rám a Pagonyiné nagysága s azt mondta, hogy addig nem szól hozzám, míg száz darab négylevelű lóheret nem teszek a lábaihoz, engesztelő áldozatként.

— Aztán hányat talált már?

Pakurár ur keserveset sóhajtott.

— Bizony még egyet sem!

Azzal tovább botanizált a pázsiton, hol sűrű foltokban mutatkozott a lóher, de, Pakurár ur nagy bánatára, esupa három levelű.

A ki ezt a súlyos békekötési feltételt diktálta, ez elé a derek oláh filozopter elé: Pagonyiné ő nagysága egy kiskunsági özvegy asszony volt, erőteljes, imponáns szépség, barna, mint a kiskunsági föld s egész tenye ragyogó derűtség, mint tiszta nyári nap az alföldi égbolt. Valaki parlagi Junónak nevezte s ez a név ugyancsak ráillett. Erős, tagos alakjáról méltóság áradt szét, mozdulatai parancsolók voltak inkább, mint bájosak. Félig egy pompás növésű, magára tartó falusi birónéra, félig azokra az izmos győzelem-istennőkre emlékeztetett, amiket diadalszobrok allegóriai csoportozata fölé szoktak állítani, pálmát, koszorut tartó kezekkel.

Junónk leigázó méltóságából mit sem vett az által, hogy balhóna alatt mankóval s jobb kezében bottal járt, egy operáció miatt, mely szerencsésen ütött ki, de a minek sikere megki-

vánta, hogy Junó egy darabig mankóval járjon. Ez a szomorú támaszték, éppen nem tette őt szánalomra méltóvá. Szép, hatalmas, kedves aszszony volt ő mindenkép s bízogve sem engedett ám semmit sem aranyos kedvéből, sem a személye iránt tartozó hódolatból.

Különösen megkövetelte az utóbbi Pakurár urtól. Oh, Pakurár urnak nagy szerep jutott Junónk udvarában; egyszerre lovag és udvari boldond minőségben tett szolgálatokat. Pakurár a legistenibb kiváltságnak tekintette, hogy mint hű kutya, mindig ott állhatott Junó sarkában, boldogan szíva a jodosform átható szagát, mely Junó térdkötéséből a ruhán átszivárgott s mely Pakurár orrában a nervus olfactorius-t kellemesebben csiklandozta, mint napkelet legédesebb illatszere.

Azt, persze az egész kórház tudta, hogy Pakurár ur halálból szerelmes a szép kiskunsági nőbe s hogy e boldogtalan szerelem miatt a szíve sokkal inkább sajog, mint a tarkója, a minek pedig szintén nagy oka volt sajogni. Egy derekas seb éktelenkedett tarkóján. Ez a seb égés is volt, zuzás is egyszersmind. Pakurár ur, egy bizalmasági rohamában meggyóna nekem, mint jutott e sebhez, mely miatt egész feje be van szoritva egy fehér vászon-turbánba, a mi alatt ijesztően sötétlik a naptól feketére sült beduinarez.

Kalandja volt Pakurár urnak, még pedig

gyöngéd. Jól indult, de szörnyen végződött. Már-
 már megadta Budapest legszebb szobalánya azt
 a csókot, a mit a vasalódeszkán keresztül kért
 tőle Pakurár, mikor rányitott az idyllre a nagysá-
 gos asszony. Pakurár, hogy megmentse veszélybe
 jutott nevelői méltóságát, hirtelen leguggolt a
 vasalódeszkáról lecsüggő keményített szoknya
 mögé. Nem sikerült a buvósdí. A csókos levante
 magára rántott mindent: deszkát, vasalót. Össze-
 égett tarkóval került ki a keményített szoknyák
 alól. Siralmas egy szerelmi kaland volt biz ez.
 Pakurár ur hallgatott örül a vasalótragédiáról.
 Leszakadt rá a függőlámpa; ez égette össze. Ezt
 hazudta. Az igazságot, természetesen tudta min-
 denki. Az égett lovag bizalmassági rohamai- s
 fülbegyónásaiban az egész kórház részesült, Junót
 kivéve, a kinek Pakurár ur a világért el nem
 árulta, hogy valaha őt más nő is érdekelte. Egy-
 szer aztán kipattant a titok. Pakurár urat valami
 ármányos lélek Junó előtt leleplezte. Junó odalett
 a fölfedezésre. Kolosszális jelenetet csinált s ugy-
 adta a féltékenyt, hogy Pakurár ur kordován-
 színü arcza a fehér turbán alatt egészen sárgára
 vált az ijedtségtől.

A jelenet drámaian végződött. A rovott életü
 s a vasalóvas által örökre megbélyegzett lovag Junó
 udvarából száműzetett.

— Mi nem ismerjük többé egymást, sza-

vált az özvegy legyilkoló hidegséggel. A vasalódeszka, az ön csapodárságának tanuja, elválaszt bennünket örökre. Hagyjon el, uram hagyjon el . . .

Pakurár ur megsemmisülve tántorgott el. Odavitte bánatát a szökökut nagy medenczéjéhez; szeretett volna beleugrani a ficzánkoló aranyhalak közé, miket dult arczával ugyancsak megriasztott. Azonban épen vacsorára esengettek s ez életbe visszahívó érezhang eszébe juttatta a boldogtalan ifjunak a ma esti báránytokányt. Elgondolta magában, hogy ez a medence itt lesz holnap is, akkor ugorhat bele, amikor neki tetszik; hanem a báránytokányt nem lehet várakoztatni, mert ha kihül, fagygyus lesz és ehetetlen. Ez döntött. Pakurár ur elnapolta a vízbeugrást.

A következő napon a kórházi élet egészen a szokott mederben folyt. A napsütött parkban a lábbadozók sétáltak. A nagy medence körül ott fehérlettek azok a fülkealaku, vesszöböl font székek, mikben a tengerparti fürdők elegáns naplopói szokták végiglustálkodni az isten szép napját; míg itt arra szolgálnak, hogy széltől óvjanak egy szegény mellbajost, vagy egy gyöngö lábbadozót. A padokon a már jobb karban levő Lázárok kaszinóznak; ez a mindenféleképen keresztülkasulfáslizott népség a társalgás jótékony hovében egészen megfeledkezik sokféle nyomoruságáról s

támad néha olyan kaczagás, hogy a Sas-hegy meredek oldala csak úgy visszhangozik tőle.

Egy-egy zöld bokor tövében hordágy fekéllik. Az ernyő alul viaszfehér arcz világít elő; a lombokról rávetődő zöld visszfényben egy halott éles, hideg vonásait látjuk; csak az üregében mélyen fekvő szem lankadt pislogása árulja el, hogy élet van e vonások mögött. A szegény beteg kékes ajkán néha-néha egy vonaglás fut végig; a ki nézi, annak ijesztő fintor, de neki mosolygás. Igen, ez az elgyötört váz mosolyog, nevet azokon a jószívű, kedves együgyűségeken, a miket a mellé telepedett apácák az ő mulattatására összebeszélnek és örül annak, hogy még reá süt az isten meleg napja, hogy szemei még látják ezt a szép, nagy, élő világot.

A kórházi parknak egészen a szokott képe volt s mégis hiányzott abból egy lényeges, kiegészítő szín: Pakurár ur fásliturbánjának a fehér színe. A turbán egész nap nem mutatkozott. Iszonyu papirpocséklást vitt véghez. Egy hatoldalas levélben öntötte ki szívét a haragvó Junó előtt, elátkozva a vasaló-deszkát s az egész világot. A kétségbeesett sziv rettentő kiáltványa oly lelketrázó volt, hogy a III. pavillonbeli 24. számot is megneveztette, pedig nála nagy dolog volt a nevetés, hiányozván ahhoz az ötödik oldalborda jobb felől.

Junó szive is megindult e tenger tinta és fájdalom láttán. Stafétát küldött a számüzöthöz, hogy 'mindent feled és megbocsát, ha Pakurár ur lovagi penitencziát tart s száz darab négylevelű lóhert mutat be áldozatként.

Pakurár ur rávetette magát a gyöpre s atól kezdve három napon át bizvást a négylábuak közé lehetett sorozni, mert többnyire négykézláb jelentkezett.

Három nap alatt talált hat négylevelűt s azok közül négyet az Orsolya testvér imádságos könyvéből lopott ki, egyet pedig két hatosért váltott magához a kertész/ fiától. Negyed nap pedig lekaszálták a füvet s azzal együtt Pakurár ur reményét is, hogy bűne váltásádját megbántott hölgye lábaihoz rakhatja.

Ez volt a status quo, mikor a főorvos kijelentette, hogy Junó asszonyság abban a kedvező állapotban van, hogy — megfoltozható.

Junó térdén ugyanis az operáció óta egy darab — folytonossági hiány volt. A pompás, barna peluch-finom bőrre foltot kellett vetni. Esetnek nem közönséges. Egy szép asszony, akit megfoltoznak. Soha nem viselt foltos ruhát, hiszen gazdag volt nagyon, de a foltos bőrt, azt viselni fogja mindig.

A kis segédorvos, akinek a foltozáshoz szükséges *idegen* és *eleven* bőr-materiát kellett előállí-

tani: egy napon karonfogja Pakurár urat s így szólítja meg:

— Uram, én alkalmat nyujtok önnek arra, hogy szép haragosát ne csak kiengesztelje, hanem le is kötelezze egész életére.

A számkivetett lovag két kézzel kapott az orvos jobbjához s megrázta, mint egy harangkötelet.

— Mennyire boldoggá tenne . . . Szóljon, uram, én kész vagyok mindenre.

— Elhiszem. Számítottam e mindenre rá-
álló készségre . . . Ön tehát, uram, lesz szives
nekem bőréből egy darabot adni . . .

Pakurár hátra hőkült.

— Micsoda? a bőrömből!

— No, igen a bőrömből egy darabot, hogy
azzal megfoltozzam ő nagyságának térdét. Meg
van lepetve nemde? Elhiszem. Ilyen szerencse,
ilyen boldogság nem mindenkit érhet. Amiről nem
is álmodott, az ön bőréből egy szép darab oda
fog tapadni a szép asszony térdéhez. Az ön lényének
egy része ott fog melegedni az ő forró, ifju véré-
vel. Oh, Pakurár ur, ön átkozottul irigylendő ficzkó!
Hányan ide kínálták már a bőrüket erre a szép
célra! De nekem az ön bőre kell, mert éppen az
az árnyalat, az a barna alapszín, ami az övé.

Pakurár ur vászonturbánja alatt összezava-
rodtak a gondolatok. Egész teste libabőrös lett s
alig tudta kidadogni a kérdést:

— De, kérem, hogyan lesz az lehetséges?

— Egyszerűen. Én az ön bőréből kivágok egy darabot, ahol önnek tetszik s azon melegen odaillesztjük ö nagysága térdéhez és az oda fog forradni. Ez az egész. Husz nap mulva a szép asszony az ön bőrére huzza föl a selyemharisnyát.

Pakurár ur sehogy sem tudott lelkesedni e gyönyörűséges kilátás felett.

Tudni kell, hogy Pakurár ur volt a kórház leggyávább betege, a ki a kötésváltogatás elől mindig elbujdosott s a kit ilyenkor ugy kellett előhuzgálni a raktárak legstótebb zugából, a kápolna oltára mögül, a sebészszállító kocsik valamelyikének rekeszéből s hasonló buvóhelyekről. Feltette a bőrét rettenetesen s habból vettegett a legkisebb fájdalomtól.

Képzelní lehet a hatást, a mit az orvos felszólítása keltett az anyámasszony katonájában.... Hogy ő bőréből engedjen egy darabot kivágní, abból az ő érzékeny bőréből, mely borzong, reszket, ha csak látja is az orvos műszereit! . .

Szörnyü éjszakák és napok következtek a boldogtalan leventére. Délelött odaigérte a bőrét hősi elszánással, hogy délután fogvaczogva visszavonja. A nagy félsz és a nagy szerelem tusáztak benne, hol egyik, hol másik kerekedve felül. A jó fiu egész belesoványodott e borzasztó küzdelembe. A foltozás előtt való napon audiencián

volt az orvosnál, hogy visszavonhatlanul oda adja bőrét.

Akkor azt mondta neki az orvos:

— Uram, az ön bőrét én nem használhatom.

— Miért? tudakolta hűledezve a bőrtulajdonos.

— Azért, mert csak az olyan bőr forrad idegen testhez, a mit *szívesen* adnak.

— De hát akkor kinek a bőréből fogja venni a foltnak valót orvos ur, kérdé a visszautasítástól s a féltékenységtől csaknem felbőszült lovag.

— Senkiéből. Egy békáéből.

S azzal faképnél hagyta Pakurárt, a kinek az volt élte legboldogtalanabb órája, a melyben az övé helyett egy nyomorult kecskebéka bőrével foltozták meg az isteni Junót.

A FURDÖ.

A VÁNDORMADARAK.

A telet Mentone-ban töltötték. Januárban ott ültek a tengerre néző erkélyen, a kifeszített piros csikos fehér vászonernyő enyhe árnyában. Fejük felett könnyű, apró fehér felflök uszkáltak, esomóba fújt hattyupelyhekhez hasonlók. Lábaiknál a tenger üzte örökös játékát, minden pillanatban új és új habfodrozattal szegve be hullámozó, eleven, millió színárnyalatból szőtt, végtelen szőnyegét. A lég könnyű, meg-megújuló mozgása olyan volt, mint egy láthatatlan legyező halk működése. Narancsvirág és rózsailat özönlött fel a sétahelyről, hol pipaesszinű és indigó-kék napernyők alatt világos ruhába öltözött nők nevetgéltek sötétkabátos urakkal, kik gomblyukaikban piros szegfűt viseltek...

Aztán, hogy jött a tavasz, odahagyták a mentonei verőfényes tengerpartot s északibb helyre vonultak, Meránba, mely nem egyéb, mint egy darab északra tévedt mosolygó délszak.

Jött a nyár s ők tovább vándoroltak észak

felé, egész a Tatra alá, a hűs, komoly fenyvesek közé. Alig vettek itt lélegzetet, az orvos félrehívta az anyát s azt mondta neki, hogy nagyon ritka, nagyon éles ez a havasi levegő annak a gyöngge teremésnek; vigye valamivel délebbre, ahol a „szelidebb klimatikus tényezők inkább biztosítják a gyógyhatályt.“

A szegény anya elszorult szívvél tudatta azal a fáradt, halvány leánynyal, hogy vándorolni fognak ismét vissza, délfelé. Ez ránézett hamvadó tűzü szemével, aztán azokkal a beteg madár szárnyaihoz hasonló, gyöngge, megvékonyult karokkal levonta anyja fejét magához.

— Édes, jó mama, bocsásd meg nekem, hogy miattam így kell vándorolnod.

Mit lehessen erre mást felelni, mint mosolyogva megcsókolni azt a komoly, vékony szájacskát s szeliden, tréfásan dorgálni meg a rossz gyermeket, a ki azt hiszi, hogy az édes anyának teher ez a vándorlás. Aztán pedig odasietni hamar a nyitott uti ládához s a vissza nem tartható könyeket belesirni mélyébe a ládafedél mögött, hogy a leány, szegény, ne lásson abból.

Szomoru titkára az édes anyának ez a nagy, rézpántos utitárs. Ebben a hosszú zarándokolásban, a ki- és bepakolásoknál, sok eltitkolt könyesepp áztatta már e láda belsejét. Ha az a köny mind gyönggyé vált volna, talán már színültig

lenne kincsesel . . . Eleinte, a vándorlás elején, csak egy-két esebb hullott a láda ölébe, aztán mind sűrűbbek lettek a könyvek a szerint, amint ez a boldogtalan bolyongás tovább tartott s a remény, a mit égtájról-égtájra követtek, egyre jobban távozott . . .

A mi elől pedig menekül ez a lányával bujdosó szegény anya: a kétségboesés, az mindinkább beéri őket s akár északnak, akár délnek visz az utjuk, el nem marad sarkukból . . . Ez a sötét tolakodó soha nem volt olyan közel, mint e pillanatban . . .

A leány a nyitott ablakon át nézte azokat a sötétzöld fenyveserdőket, a melyek nem akarták őt befogadni. Szemei ott függtek a felhőkbe viruló, fehér koronájú hegyormoktól határolt tájon, de lelke visszanézett édes anyjára, kinek sírását nem látta, de érezte . . . Azok a beteg, gyöngye idegek olyan fogékonyak voltak már, hogy felfogták, a mi el volt előttiük rejtve. Érezte, hogy anyja sir, hogy kétségbeejti a szegény nőt az, a mi e szomorú vándorlás végén reá vár. És a leány megértette, hogy ez a titkolt köny — előleg az ő temetésére. És mikor ezt megértette, a csomagolás közben, most már megszáritott szemekkel föltekintő anyjára *rámosolygott*, hogy megcsalja azt s megcsalva — *megvigasztalja*.

Az anya látta az életnek ezt a vidám föl-

esillanását a halavány ajkakon, látta és érezte, hogy a reménynek egy sugara tört be szívébe, melynek világára csak az imént borult rá a kétség hideg éjszakája. Az az egy sugár fölmelegítette s visszaadta hitét, bátorságát . . . Meg volt csalva és megvigasztalva . . .

Levándoroltak délre, Marilla-völgybe, a hol a fenyvesek fölött délszaki, enyhe légáram hullámszik.

Még a madarak is abban hagyták az éneklést és szomorú kíváncsisággal néztek alá a lombokról, mikor a kerékes széklet látták végig gurulni a homokos úton s a székben láttak egy fehérruhás sápadt leányt s a szék mellett pedig az anyát, kit a kétségbeesés ismét nyomon követ.

Mert ez a marilla-ürdőorvos is azt mondja, hogy a levegő erősebb itt, mint a minőt megbír a beteg. Nagyon is dús, nagyon is izgató ez a légkör annak a gyöngye mellnek. Legjobb hazamenni, ott szép csöndesen pihenni és bizni a jó istenben.

Tohát haza! . . . Egy-két napi pihenés után ismét csomagolni s utrakelni.

— Édesem, ez a levegő is erős neked, most már haza viszlek pihenni. Otthon majd minden jobbra fordul, meglásd.

— Jól van, édes mama. Ugy örülök, hogy hazamegyünk. Ez a bolyongás kimerített nagyon. Neked is pihened kell, hiszen annyit fáradtál

miattam. Szegény, jó mama! Öregségedre el kellett hagynod az otthont, gyermekeidet s mint egy kósza léleknek, bujdosni idegen tájakon. Milyen édes lesz a pihenés mindkettőnknek! Milyen öröm lesz odahaza!

Milyen öröm! . . . Hogy ezt a szegény anya elgondolta: kénytelen volt hamar a pakoláshoz látni s elbujni a ládafedél mögé.

A leány pedig boldogan mosolygott.

Haza . . . haza . . .

Erős volt az ellátásában, hogy mosolyogva fog meghalni. Ne lássák a kiket szeret, hogy fáj neki a meghalás. Oh, pedig beh szerette az életet s mint irtózott attól a sötét, hideg üregtől, a hová leboesájtják az embert abban az iszonyu elzárt nyoszolyában! Érezte, hogy a mi vele történik, az szörnyü igaztalanság. El kell pusztulnia menthetetlenül akkor, mikor az élet mosolyog reá. Az ő lényének bimbója még fül sem pattantotta szirmát s már eltapossák. Szüzessége, ifjusága, szépsége, bája nem mentik meg attól, hogy össze ne zuzzák keblét, meg ne állítsák szivverését, ki ne oltsák szemei lángját.

Eget vádoló, keserü méltatlankodástól zokogott a lélek benne és ő mosolygott. Mosolygott akkor is, mikor látta, milyen siető készséggel rakják fel őt és édes anyját a fogatra, mint akarnak tőle mihamarabb megszabadulni, mint veszélyessé

vált tehertök. Mosolygott a bucsut-intő fürdővendégekre, a kiknek szemeiből kiolvasta a néma szájalmat, a betegek szájalmat az olyan beteg iránt, a kinek napjai számlálva vannak.

Az egész utat így mosolyogta végig a szegény kis martyr. Pedig nehéz volt a képmutatás, mikor látta anyjának és környezetének azt az aggodó, remegő figyelmét, melylyel folyton körülvették, akaratlanul elárulva, hogy minden pillanatban félnek a katasztrófától. Szerette volna őket bátorítani. Ne féljeteK, erős leszek, nem halok meg, csak otthon. De nem szólt, hiszen ez nagyon kegyetlen vigasztalás lett volna. Csak mosolygott.

Mosolygott akkor is, mikor megérkeztek . . . A család, az apa, a testvérek, egy pár jó rokon ott vártak reá a perronon s a mint megpillantották halványra vált keskeny arczát a kocsiblakban, ők is mindnyájan mosolyogtak, de milyen mosolylyal, istenem! Volt olyan is, a ki hirtelen félrefordult s a szeme körül babrált . . . Nehéz pillanata volt ez a viszontlátásnak. Csak a kis fehérarczu képmutató tartotta magát.

Aztán leemelték a kocsiból olyan lassan, mintha félnének, hogy egy erősebb illetés, egy élénkebb mozgás egyszerre vet véget mindennek! Az ölelések, a csókok nem az öröm elragadtatásai voltak, hanem a féltő szeretet halk gyöngédségei . . .

A perron-jelenetek iránt meglehetősen közömbös, vén vasuti kalauz, a mint látta e fájdalmait rosszul palástoló társaságot a kis vézna, sápadt kis-asszony körül, maga sem tudott elnyomni egy résztvevő mormogást.

— Szegény kis bogár, te sem húzod már sokáig a lábad . . . eltaposnak, véged lesz . . .

A kis bogár pedig csak mosolygott . . . Talán mosolyog még akkor is, mikor eljön érte az a vőlegény, a kivel jegyben jár évek óta, a kinek csókjai nyomán lázrózsák nyíltak a fehér arczon, a kinek ölelése alatt a szűz test oly légiessé finomult, a kinek jegygyűrűjét, a hamuszin, kékes gyűrűt, ott viselte a szemrei körül s a ki liliumkoszorut fog tüzni homlokára s úgy fogja lefektetni a fehér-atlaszos keskeny nászágy csipkés párnájára.

A TRAGÓDA.

Belégzésre harangoztak . . . Azoknak szólt a harang, a kik a sóttalan fenyőgöz egyedül üdvözítő voltában hittek. Mert volt olyan szekta is, mely a sós gözt valotta. A harang hívó hangjára a sóttalan felekezeti összejövetél az inhaláló csarnokban s ájtatosán körülülte az oltárt.

Az aranyzöld oltár rejtelmes méhéből sűrűn, féhéren gomolygott ki a malasztos göz. Az áldozó pap, Venczl, egy ünnepélyes, cseh táltos, borralvaló markolásban elszélesedett tenyerével fenyőgalyakat gyömöszöl az oltárba. Egy-egy tülevél hegye arra ösztökéli az áldozat tevőt, hogy ujjait szopogassa s a szakramentumot emlegesse azzal a szájszegletével, a melyben nincs bagó.

E közben pedig a sóttalan szekta elmélyed a belégzési miszteriumba.

Akikben legerősebb a hit, azok áhitattal csukják le szemhéjjaikat, szájukat pedig annál kerekerebbre tátva — teljes odaadással szívják a

rituális gözt. Ezekre a szenvedéstől halavány, bizó megilletődéstől elvilágosult arcokra, oda volt írva az inhaláló felekezet credo-ja: Hiszek egy törpefenyőben és az ő gözében, mely sóttalanul fogantaték . .

A kikben több volt a kíváncsiság, mint a bizalom: azok az oltár belvilágába kandikáltak s felfedezték, hogy a friss, zöld áldozati galyak között sok a tegnap már felhasznált forrázat, szóval: hogy Venczl pap áldozata nem egészen — kóser munka.

A skeptikusok hátat fordítottak az oltárnak s hírlapjaikba elmerülve csak akkor emelték ég felé hitetlen fejüket, amikor arra egy-egy kellemetlenül hideg vízsepp hullott alá a boltozatról.

Egészben véve: meglehetősen siralomházi hangulat ömlött el a társaságon. A sűrű gőzbe borult terem a purgatórium előcsarnokára emlékeztetett, hol egy csomó bűnös lélek nyögi a hosszú tisztulást.

A gőzvezető eső baljóslatu szortyogása ugy hangzott, mint valami mélységből jövő fenyegetés, melyet idefönn köhögő, krákogó hangok kórusa kérelt nagy keservesen.

A mint így körülzomorkodjuk az oltárt: egyszerre ajtó tárul s bevonul egy megkéssett, új gözimádó. A masszív, fehér párázaton keresztül egy csomó pipacsvirág piroslik át — oldalt felesapott manilla-kalap mellett. Az áldozó Venczl egy

pontifex maximus ünnepélyes kézmozdulatával helyet mutat az ujonnanjöttnek, ki azonban kitér a szertartásos kínálat elől s körülsétálja az oltárt.

Ez a séta merőben ellenkezett Venczl által a gőzfelekezetre oktrojált ritussal s mi, kik ugy állunk helyünkön, mintha oda lettünk volna spanyolviaszkolva, a merész ujitóra ámulattal néztünk.

Noha az inhalálási tizparancsolatban ki volt mondva, hogy a „gyógyhatály teljesebb elérése végett mély és szabályos légzés javaltatik“: ennek daczára mindnyájunknak elállott lélegzetünk arra a látványra, a mi előttünk most végbe ment.

A manilla-kalapos sétáló ugyanis addig fűrkészte az oltárt, míg egyszer csak belebökött a napernyője végével annak kelles közepébe s szétpiszkálta az áldozati galyakat.

Venczlnek szilvamag-szemei krajezárkerekre váltak ez oltársértés láttára. A kotorászó napernyő pedig kihalászott egy tegnapi, megsárgult fenyőgalyat s azt azon melegen, gőzölgön a szemmeresztő Venczl orra alá vitte.

— Ez tegnapi forrázat, barátom. Nekünk nem jó, de magának talán jót tesz. Ha felmelegítette, most már egye is meg.

A hamisan áldozó svindler-pap erre a lelepleztetésre s erre a kínálásra szörnyen elképedt s kicsibe mult, hogy a nagy trémában a forró fenyőbe bele nem harapott.

A séance ünnepi komolysága persze oda lett. A mi talán soha nem történt ebben a szomorú gőzteremben: a boltozat derült nevetés hangjait verte vissza. A felekezet kinevette a papját. Még a slivniczai nagy retiráda rokkantja, egy szerb katonatiszt is megmutatta fehér fogait rengeteg bajusza alatt, mely olyan volt, mint két begöngyölített gyászlobogó.

Attól kezdve tiszta munka volt minden nap a Venczl áldozata; óeska, használt matéria nem került többé az oltárra. Pompás gőzt szivtunk s mindig jó kedvvel, mert a pipacsos manilla-kalappal virágos hangulat költözött be közénk.

És attól kezdve nagy felekezeti gyűlölség támadt a sós és sótalán-inhalálók között. A sósok irigyelték a sótalánoktól a pipacsvirágos manilla-kalapot s hízlegéssel, fortélylyal próbálták őt megnyerni a maguk szektájának. A sós felekezet hölgyei rámentek a fürdő-orvosra, körülezirógták, megédesdoktoruramozták s mézes-mázos beszéddel rá akarták venni, hogy rendeljen sós gőzt a pipacsos manillának. Ez a, különben rendíthetetlen férfi már-már megtántorodott, de rajta mentek nyomban a sótalánok asszonyai, leányai s az ingadozó doktort a falhoz szorítva — megszilárdították.

Igy történt aztán, hogy a magyar színpad legnagyobb tragödája sajttalan gőzt inhalált mindvégig, a mi örömünkre és a sósok bánatára...

Hat álló hétig fogyasztottam ugyan együtt a sótalán gözt a nagy tragödával: ám ebből az irigylendő kiváltságból nem formálok jogot arra, hogy a jólétesültség fitogtatásával tegyek még egyet-mást azokhoz, a miket róla annyian és annyiszor elmondtak.

Jó osztrák-magyarsággal mondva: írásban és képben ismerik öt széles Magyarországon még azok is, a kik az antik tragödiák fonséges világa felől csak annyit tudnak, hogy azok valami régi dolgok lehetnek, a miket divat néha fölujtani, megszelöztetni.

A fürdő nagyra volt a kitünö vendéggel. Magasrangu, fényüzö vezélytársá Melhália ugyis kezdte már nagyon lenézni a szép ifjú Marillát, mióta egy valóságos királynét fogadott vendégül magába. Most Marillának is volt egy királynöje, szinpadi az igaz, de egyetlen és páratlan királynö a maga nemében.

A marillai doktor flegmaticus, sokat tapasztalt Aeskuláp volt, ki igen nagy hidegvérrel tudta ordinálni a hideg vizet minden fájtāju betegének; hanem a tragöda hangszálagai szeget ütöttek a tudományos koponyába. Valami jelentéktelen, alig észrevehető fátyolozottság burkolta e hangszálagokat, azt kellett cioszlatni, hogy a nemes hang érce tisztán hullámozza szét a szinpadon a nagy szenvedélyek megrázó szimfóniáját.

A német trónörökös hangszálaga alig okozott több gondot Mackenzie doktornak, mint a mennyivel a fürdődoktor tanulmányozta a tragödáét. Egész láda szakkönyvet hozatott, hogy a tudomány legmagasabb színvonalára helyezkedve esinálja meg a diagnozist, sőt mondják, Mackenzievel is sűrűn korrespondált, aki tudománya javát pecsét alatt küldte el a tragöda javára. Lett is fényes sikere.

Mikor a tragöda először harapott a marillai friss vajjal kent kenyérbe a jóízű falat ezt a lelkes fölkiáltást csalta ajkára: „Föl—sé—ges!” akkor még érezhető volt hangján egy szikrányi nyoma annak a rekedtségnek, melyet a kálvinista Rómában szerzett, mikor abban a híres, nagy színházban harmincz darab czivisnek és czivának mutatta be egyik legszebb alkotását. A nézőtér üres hidegségétől meghűtötte magát.

Hat hét mulva, mikor, nem tudtam hány ezer láb magasságban, rábukkantunk egy csodásan szép fösikra, a tragöda ismét hallatta a fölkiáltást: „Föl—sé—ges!” Ez már azon a hangon volt tartva, melyre a hivatalos kritika jelző-hivatala régen rányomta bélyegét: „nemes érez, tizenhárom próbás.”

A szive — az még nemesebb; bátor, érelyes sziv, mint egy férfié s mégis gyöngéd, érzékeny asszonysziv. Egy történet, melyről eddig

nem beszélt a hir szája, elmondja, hogy micsoda sziv az.

Fölvittek a nemzeti színházhoz a vidékről egy ifju színésznőt. Fiatal is volt, tehetséges is, aztán meg szép, de nagyon: tehát háromszorosan rászolgált, hogy a pályatársnők *leereszkedően* fogadják, azzal a leereszkedéssel, mely a kicsinylésnek annyi finom árnyalatát tudja föltüntetni.

Nagy volt a kegyes pártfogás, de még nagyobb az aggodalom, hogy a „kis vidéki asszony“ meg tudja-e, szegény, állani a helyét. E kimondott aggodalom megott természetesen ott lappangott a ki nem mondott: vajjon kinek a szerepkörébe fog az új tag belckaszálni? Csak egy olyan istennő volt a büszke Ida magas hegyén, a ki nem ereszkedett le a tetőre jutott, szép jövevényhez, hanem fölkarolta őt magához és pedig éppen az, a kinek a rétje leginkább volt érdekelve.

Egyszer azonban történt valami, a mi ezt a jólelkü istennőt is odavitte, hogy a kis vidéki asszonyhoz — leereszkedjék. Óh, nem úgy, mint a kollegák! . . .

A kis vidéki színésznő ugyanis abban az egyben nem hasonlított Vénushoz, hogy nem érezte magát otthon — a habok között, prózai nyelven: nem tudott uszni. Ennek daczára neki ment egy-

szer a mélyviznek egy budai fürdő nagy medencéjében. A szép színésznő lábai hasztalan keresték a talajt; mélyen feküdt az. Kezdett elmerülni. A fürdő nők látták, mint motólál a vízben kézzel-lábbal és nevettek. Azt hitték, jó úszó s parodizálja a vízbefuló kapkodását.

Akkor jött ki éppen kabinjából a mi tragódnánk. Amint fölismerte s megpillantotta az eviczkélőt, tisztába jött a felől, hogy ez nem paródia, hanem élethalál-küzdelem. Akkor már ott uszott az elmerülő alak mellett s igyekezett azt megragadni. De az ellenkező történet: őt ragadta meg támpont után kétségbeesetten kapkodó két kar. Akkor aztán együtt kararogtak föl és le a vízben, mindinkább egymásba bonyolódva s elmerülve.

Egy pillanatnyi fölbukás alatt a két nő feje szentöl-szembe találkozott. A két pár, nedves, tágra nyílt szem összenézett s az életéért küzdő asszony ráismert arra, a ki maga kockáztatásával akarta őt kimenteni . . . Hogy micsoda gondolat villant át akkor azon a halálos ijedtségtől zugó agyon: ki tudná. Annyi bizonyos, hogy e fölismerő tekintetből egyszerre hála, köszönet és búcsú szólt a másik nőhöz, aztán a szempillák erőszakosan lecsukódtak s a mentő érezte, hogy a belékapaszkodó kezek elbocsáták őt. A magára maradt alak átengedte magát a gyilkos nehézség-

erőnek, mely őt lefelé vonta . . . Talán ez volt az első eset, hogy egy vízbefulással küzdő elbocsátotta, a kit megragadott, hogy annak menekülését ne akadályozza.

Hanem a mentő nem kifelé törekedett, de az elmerülő alak után, le a vízfenékre. El is érte, meg is fogta, oda is vész azzal együtt, ha a rémült nézők közül néhány magához nem tér s hátba nem veri az elbámultában kövé vált uszómestert, ki zavarában nem lelte a vizet s kit a nőknek úgy kellett bedobniok a medenczébe. Az uszómester aztán véget vett a víz alatt megindult tragödiának s a két hót felszínre hozta.

AZ ÉNEKESNŐ.

Fiatalt párt hozott a hintó a vasuti állomástól. A nő hasonlított azokhoz a modellekhez, a kiket a flamand festők izmos esete, mint jól táplált s inkább kolosszális, mint hájos Vénuszokat örökitett meg.

Kiesi, gömbölyű feje volt, kerek, fehér nyaka, széles, izmos válla, szoborszerű, erős melle. Akaratos, kemény fejcskéjét fölvetve hordta; széles, amazoni csipőjének rithmikus hullámvázában bizonyos kevély fitogtatása volt a tüzes, ifju test hóditó tökéletességének; az ajkak puha hártáját csaknem átszakította a szenvedélyes, forró vér...

Szóval: szép asszony volt s hozzá — pesti menyecske a javából.

A férj egy kiszolgált honatya, olyan se nem szöke, se nem barna, se alacsony, se magas, se csunya, se szép ember, a ki úgy nézett ki, mint saját magának rosszul sikerült fotografiája. A mint megérkezett, rögtön fejébe nyomták a 6 fokos

vizben áztatott vászonsipkát. Ebből a körülményből a fürdő-közvélemény azt a következtetést vontale, hogy a szépfeleségü urnál baj van az emeleten.

A mint a szép asszony sleppje egyszer végigsepert a fürdő-sétányon, attól az időtől számítva, egy óra alatt, a fürdőben sátort ütött vándor-bazáros huszonnégy iskátulya Munkácsy-bajuszpedröt adott el. Ahány maga lábán járó férfi-patiense volt a hidegviz-gyógyintézetnek, az mind kivágta a bajuszt s hódító tekintettel fixirozta az uj menyecskét. A fény sávoszürke szemei fürkészően pislogtak jobbra-balra a vizes sipka alul, néha-néha különösen ravasz mosoly tünt elő sápadt száj-szögletében; mintha mulattatná őt a sok kipedrett bajuszu ur szemmeresztése a feleségére . . .

Este nagy volt a tolongás a billárd-teremben és a salonban. A sok hegyes bajusz csaknem felöklelte egymást a szép asszony körül, ki a esillár alatt, liliumfehér ruhában (a huszonnégy bajusz szerint: angyalbörben), gránát-vörös ottománon fogadta a hódolatot. A merészebb fürdőarszlánok tüzesen kurizáltak, a bátorságban hiányos gavallérok egyelőre a lövonalon kívül, a billárd-szoba és a salon közötti üvegfal tulsó oldaláról tanulmányozták a csatatért.

A szép nő inkább türte, mint élvezte diadalát, olympusi egykedvűséggel legyezte magát, szemeit fáradtan jártatá a körülötte ugráló szépte-

vőkön s csak akkor gyuladt ki valami lappangó belső tűz a lankadt pillák allatt, mikor tekintete a zongorára tévedt.

Kurizálással nem lehetvén fölhevíteni ezt a szép, hideg szobrot, a gavallérok az elbűvölés más módjához folyamodtak. Az egyik kártyabüvészetel akarta elkápráztatni, a másik hangutánzó talentumát csillogtatta s mint kis malacz, birka, bornyu, kotlós tyuk, pincsikutya produkálta magát. Egy göthös poéta rögtönzött verseket köhécselt ki magából, egy rajztanár a társaságot karrikizozta, egy gyalogsági kapitány pedig árnyfigurákat mutatott be a falon. A menyecske meg-megmutatta porcellánfényes fogacskáit, de ez volt aztán az egész. Nem fogott rajta semmi büvészet.

De nagyon figyelmessé lett rögtön, a mint egy hirtelenpiros-orru takarékpénztári könyvvezető a zongorához ült s égnek meredő areczsal elkezdte énekelni: Szegény anyám, ha tudta volna, dehogy szült volna engemet! . . .

Igazat adtam a siralmas dalnak. A szegény anya, ha tudta volna, hogy fia ilyen kegyetlen hamis hangon s ilyen botrányosan vörös orral fog egykor kornyikálni, kétszer is meggondolta volna magát a szülés előtt.

Hanem a szép asszony szemei egyszerre oda-tapadtak a hajnalpirban égő orra, mintha az va-

lami csodaszép bérczorom lett volna — megfestve Auróra biboraranyától.

Mikor a „szegény anyám fájdalomszülöttje“ abbanhagyta Ingeborg feljajdulását, egyszerre hat pár hegyes bajusz alól is kiszaladt a felkiáltás:

— Nagysád kedveli a zenét.

— Bizonyára zongoráz.

— Talán énekel is.

— Ha remélhetnök . . .

— A társaság egyhangu óhaja . . .

És így tovább.

A szép nő öltöztetett, hanem a férj nem szólt egy szót sem, csak felkelt, kiballagott a szalonból, hogy nem sokára egy nyaláb hangjegyfüzettel térjen vissza.

A feleség elkezdett a füzetek közt válogatni, kikereste a sok klasszikus közül a legklasszikusabbat s aztán a biboros-orru által kísérve énekelni kezdett.

Nem akarok zenereferádát írni, de a külső hatást mindenesetre konstatálnom kell, ez pedig ugy nyilvánult, hogy a hallgatóság először a földre, aztán a plafondra, majd néma hüledezés közt, egymásra nézett, s mikor így jól kinézte magát, akkor egyik hallgató a másik után kezdett kiszökdösni a fő- és oldalajtón.

Én nem tudom micsoda osztályu hang volt, elég az hozzá, hogy nem lehetett elviselni.

Egy zenetanár ismerősöm azt mondta, hogy az a hang unikum, de nincs hozzá való fül. Földi fül nem bírja meg, az bizonyos. Talán a Jupiter bolygón, ahol nagyobbak a fülek, vastagabbak a dobhártyák: ez a hang nagy szenzációt csinál; lehet, hogy a jupiteri hangverseny-termekben Patti-ként ünnepeznék a szép nőt ezért a hangért: a mi glóbusunkon, azonban az ilyen hangot nem tudjuk méltányolni.

Pedig a szép asszony attól kezdve minden nap énekelt, végigcsinálta az egész klasszikus iskolát s elénekelt maga elől mindenkit. Volt olyan, a ki 2000 láb magas hegyre szállt föl, hogy ott a legmagasabb C elől is biztosítva legyen.

Csak a férj állotta rendületlenül az élvezetet, oldalt lógatva vizes-sapkás fejét, nyelte füleivel a klasszikus zajos gargarizálást s mosolygott, furán, rejtélyesen mosolygott, mikor látta, mint old kereket az udvarlók hada a hangverseny elején . . .

Csak hat hét múlva jöttem rá, hogy ez a mi, bárgyunak látszó vizes-sapkás barátunk tulajdonkép egyike a legravaszabb ficzkóknak, a kik valaha embertársaik eszén tuljártak s hogy a szép asszony egy ördögi fortélylyal kifözött és kivitt terv öntudatlan áldozata.

A ki legjobban tudta, hogy a nő hangja elviselhetetlen, osztályozhatatlan, művelhetetlen

hang: az senki más nem volt, mint maga a férj.

És a ki elhitette a nővel, hogy neki van olyan nemes, finom hangja, mint Lind Jennynek és a ki dühös zenebolondot csinált a félrevezetett, elámitott asszonyból: az ismét a férj volt maga.

És tudják, miért tette ezt?

Hogy az asszony, a kit a férj örülten féltett, elénekelje magától a széptevőket.

És az el is énekelt magától mindenkit, csak egy hadedzett szerb kapitányt nem. Az jelen volt minden énekelődáson s, a szép asszonyra függesztve rettentő fekete szeméit, nem tágitott. Fel sem vette még a felső Csí sem, pedig annál még maga a férj is szivta fogait idegesen markolásza állát.

A férjnek sehogy sem tetszett ez az állhatatos hallgató. Igaz, hogy a kapitány soha egy lépést sem tett az énekesnő felé, soha egy szót sem intézett hozzá s csak tapsolt, mikor a hangjegyfűzet összecukódott. Hanem azért a férj sólyomszemekkel nézte ezt a kitartó, konok bámulót, a ki nem akar retirálni. Félt tőle, szemmel tartotta s résen állott.

Egy Schubert-sonáta közben, mikor a kapitány majd elnyelte szemével az énekesnőt, a férj odament az elpusztíthatatlan hallgató mögé s rászólt félhangon, udvariasan:

— Tetszik önnek Schubert?

A kapitánynak szempillája sem mozdult, boakonstriktor-szemeit le nem vette a nőről. A hozzá intézett kérdésről nem vett semmi tudomást.

A férj hangosabban s erélyesebben ismételte a megszólítást. Mintha csak a földnek beszélt volna. A vizes-sapkás, ideges embert ez a fölsem-vevés dühbe hozta s most már olyat kiáltott, hogy a menyecske abban hagyta ijedtében az éneket.

— *Hallja? Tetszik magának Schubert? Mi?*

A kapitány mosolygott s a nő felé bókolva lelkesülten tapsolt. A kérdését most sem hallotta, mert *süket* volt, mint a kő. A szlivniczai ágyudörgés volt az utolsó hang, a mit füldobhártyája átbocsátott.

A TÁRSASÁGBÓL.

A JÉGESŐ.

Déznaváry Arthur odanyujtá aristokratikus fehér kezét Sánta Béni öregbéres elé, aki a maga, cserfahéjszínű, rengeteg markából átpereggetett egy csomó gabonaszemet az ur keskeny, puha tenyerébe.

— Ocsu ez, nagyságos uram, nem cseléd-buza. Az utolsó zsidó árendás sem merne ilyet tukmálni a cseléd nyakára. Hogy tehetné azt egy Déznaváry uraság! Ezt mondtam az ispán urnak is, a ki bizony jobb szívvvel lehetne a szegény ember iránt.

Déznaváry Arthur közelvitte szemüvegéhez a marék magot, aztán egyik tenyeréből a másikba öntötte át. A brillant-gyűrű szivárványfényű tűz-szikrákat szórt, mintha védekeznék a piszkos por ellen, mely a szemetes, gazos buzából szerteáradt.

Nem lehetett tagadni, a buza csakugyan a leghitványabb salak volt, mely szinte feketéllett

a konkolytól. Déznaváry visszatöltötte a magot Sánta Béni tenyerébe s azzal bocsátá el az öreget, hogy beszélni fog az ispánnal.

Mikor magára maradt, sokáig alá s feljárt a tágas, elegáns dolgozó-szobában, hátra tett kezekkel, előrecsüggesztett fővel, melyben gondok vivódtak . . .

Tehát odáig jutottunk, hogy a Déznaváry-uraság eselédje az utolsó zsidó árendásra hivatkozik, mint olyanra, a ki emberségesebb a szegény ember iránt. Déznavárynak eszébe jutott, hogy ő maga volt az, a ki az ispánt utasította, hogy ahol egy garast megtakaríthat, ott tegyen próbát: valjon nem lehetne-e három krajczárt is megtakarítani. A takarásáig szigorú takarékos-ságot parancsolt. Az ispán követte az utasítást. A eselédüzánál minden tíz szemből megtakarított hármat s adott helyette szemetet. Ez is haszon az uraságnak, hanem piszkos, lopott haszon biz az. Hogyan? Egy Déznaváry lopjon egy paraszt buzájából? Verem feltörő buzatolvaj, sőt annál is rosszabb legyen egy magyar földesur!

Déznaváry felháborodott lelke mélyéből. Az olyan ur, mint ő, meg fogja adni hiány nélkül azt, a mivel a eselédnek tartozik. A szégyen égette homlokát a gondolattól, hogy ez a gyalázatos lopás majdnem megtörtént. Mi lesz, ha ez a vén béres nem jön ide panaszra, ha a eseléd-

ség elfogadja a konvenczióban ezt a szemét-buzát? Az, hogy a lopás ténynyé, megmásithatatlan ténynyé válik. A földesur meglopta volna a saját eselédjeit. A vidéken azt sugdosták volna a parasztok: A Déznaváry urasághoz ne menjetek szolgálni, mert rosszabb az az utolsó árendás zsidónál: ellop minden tiz buzaszem közül hármat. Óvakodjatok a tolvaj földes urtól!

Déznaváry sápadt homlokán erre a gondolatra kiverődött a hideg verejték. Ő csak takarékoskodni akart, kevessebbé mult, hogy tolvajjá nem lett. A fukarság ujjai ragadósak: a másé is könnyen hozzá tapad. Déznaváry önkénytelenül megnézte kezeit: ezek addig mindig tiszták voltak és tisztán is kell maradniok.

Amint így nézte azokat a mindeddig mosoktalan ujjakat, a fényes jeggyűrű eszébe juttatta feleségét, azt a könnyelmű, pazar, szeszélyes fejű, édes száju, szép asszonyt, a ki oda juttatta őt, hogy a piszkos zsugoriság révén majdnem lopásra vetemült.

Boldogtalan házaseletére gondolt. Nőül vett egy leányt, kinek szépsége fölgyújtotta érzeit. A szépség az első szóra mindjárt igent mondott. Ha Déznaváry szeretőnek akarja őt, megkapta volna ugy is. A szépség ugyanis járt volt már a piacon és tudta, hogy mennyit ér. Arról álmodni sem mert, hogy olyan vásárló is akad,

a ki nevet, rangot ad cserébe az ő szép, de olcsó árucikkéért. A férfit vakká tette a szenvedély, sietett lefizetni a nagy árt a hamis portékáért. Mikor aztán a szépség övé lett, akkor tudta meg, hogy milyen vásárt csinált.

Ha a fővárosi utczák aszfaltjairól szedett volna föl egy olyan világleányát, ki a szembejövők fürkésző tekintetére az arczfátyol alul kacintásokkal válaszol: akkor se tehetett volna rosszabb választást. Azok között a parfümös, festett szemöldökű, divatos csavargónok között van akárhány, a ki bukott, anélkül, hogy rosszát volna. Némelyik az ő világnak odakinált kebele alatt gyöngéd, jó szívet visel, amely a sülyedés daczára, lenn az iszapban is mindig gyöngy marad . . .

Óh, nagyon boldogtalan választás volt az övé. A leány, a kit nőül vett, nem szerette, csak eladta magát neki. Aztán meg is fizettette testének minden porcikáját. A marokkói rabnővásáron sem volt ennél drágább vásár soha. Az asszony meg volt elégedve. Férjében megtalálta azt az embert, a kit kizsákmányolhat. Valóságos fosztogatás volt az, a mit ez emberen végbevitt. Üres lelkének egyetlen szórakozása a pazarlás volt. A pénzt magát megvetette, hanem abban gyönyört talált, ha két kézzel szórhatta. — A férj addig engedte magát zsaroltatni, míg az erős,

nagy vagyon inogni kezdett a pazarló asszony szoknyája libegésétől.

Próbált a nőnek lelkére beszélni. Volt is annak lelke! De könyei voltak s azokat hullatta. Ezek a könyvek elmosták a férj elhatározását, hogy felesége hóbortjait korlátozni fogja.

És azok a hóbortok nem ismertek határt. Évről-évre mind követelőbbek s falánkabbak lettek. Felfalták a termést, az erdőket, a gulyákat, s a férj látta a pusztulást, de nem volt képes megakadályozni. Legegyszerűbb lett volna elkergetni feleségét, de Déznávary érezte, hogy nem élhet ez asszony nélkül s ha elküldené is, ő maga hozná újra vissza. Most, mikor már tudta, hogy feleségében csak szeretőt bír, aki csak hálószobát nyit, de otthont nem teremt számára: még most is szerette ezt a léha asszonyt.

Míg a nő örülten pazarolt, a férj takarékos volt — a fukarságig. Ezzel annyi eredményt ért el, hogy — a háta mögött kinevették. Ha csak ezért az esztelenségért nevették volna ki. De kinevették más okokból is, melyeket a férj egyszer-másszor homályosan sejtett, de a mely felől irtózott megbizonyosodni. Hitt felesége hűségében, bár maga sem tudott számot adni a felől, hogy ezt a hitét mire alapítja. Sok gyanus barát fordult meg tüzhelyénél, de ő azt hitte, hogy a nő, az ő neje ha más okból nem, hát számítás-

ból lesz óvatos és nem áldozza föl kalandokért azt a helyzetet, melynek annyi előnyét élvezi . . . Déznaváry ur gyanut táplált magában, hogy ha e nő könnyelműsége elvetemültségig fajulna, ő, a férj, akkor is csak azt érezné, hogy e nő nélkül nem élhet . . . Elűzte magától e gondolatot, mely önmaga előtt mélyen lealacsonyítá, de visszavért az.

Eszébe jutott most mindez, most, midőn csaknem odáig jutott, hogy egy silány asszony miatt megcsalja azokat, a kik őt kenyérért szolgálják...

Nagyot dördült az ég e pillanatban s a másik perczben az ispán remüldözve, ajtóstól rontott be urához.

— Nagyságos ur jég, irózatos jég jön a nyakunkra.

Déznaváry megdöbbsent. Ő tudta miért. Az idei vetés az utolsó tét volt az élet kártyaasztalán. Ha ezt is elvesziti, el van veszve minden.

Pedig elveszítette. Mikor kiment az urilak teraszára, a szeme előtt feltáruló látványtól viszsza-döbbsent. A legborzasztóbb jégvihar dőlt le a földre. Mintha ágyukból lötték volna ki a jégtömböket, iszonyu sebességgel rontottak alá összezuzva-törve mindent. A borzasztó zajban, melyet a jéggolyók okoztak, hallani lehetett az összetört fák recsegését, a cserepek szétzuzódását, a bevert ablaküvegek csörgését.

Déznaváry halvány arcza még sápadtabbra vált, elfordult a pusztulás képétől, sietett a felesége szobája felé, hogy a veszteségről értesitse.

Felesége szobái üresek voltak. A szobaleány, ki az összetört ablakok előtt rémüldözött, annyit tudott, hogy az asszony félórával előbb lovagolt ki.

Déznaváry most már nem a tönkrement termésre gondolt. Most már az asszonyt féltette. Ha ez a zivatar künn érte a feleségét, ugy az veszélyben forog. Ez a jég, mely összezuzza a háztetőt, megöli az embert is.

Déznaváry kirohant a terrászra s parancsolta, hogy fogjanak be. Felesége után akart menni, maga sem tudta, hova, mily irányban. A parancsot könnyű volt kiadni, de a lovakat nem lehetett kivezetni az istállóból; visszahorkantak a vihartól.

Déznaváry reszketett, reszketett azért a szép testért, melynek bolondja volt; rémülve képzelte el, mint dobja le magáról a nőt a kantárt szakított paripa, mint esik a szép amazon-alak a csatakos földre eszméletlenül, mint vágódnak rémitő koppanással a jégtömbök ahhoz az isteni fejhez, mint verik véresre a fehér homlokot, kékre a telt, rózsás arcot, az egész testet, melyre szorosán tapad a sáros, átázott lovaglóruga . . .

E pillanatban rohant be a nyitott kapun a

fehér mén, a felesége kedveltje, üres nyereggel, jégtől véresre verve, veszetten, mint egy vad farkas.

Déznaváry egy ugrással künn volt a viharban. Berohant az istállóba, nyergeltetett, káromkodva, tombolva, mint egy örült, mikor látta, hogy egy pillanat alatt nem kész az egész. Aztán nyeregbe vetette magát, a dühösen megkorbácsolt paripa beszökött a dübörgő jégfürgetegbe s vad rohanással vitte lovasát . . .

Déznaváry nem találta meg felesége ösztört, eléktelenített testét, hanem őt magát találták meg később, ösztörtvé hörig ázva, egy vízzel telt árok partján, hová a megböszült ló ledobta. Déznaváryt egy szekérderékban vitték be egy jó barátja kezébe hanyájára . . . Mikor sántikáló lábbal, csuron vízesen, sárosan, dagadt fővel benyitott a jó barát garçon-szobájába, egy nőt talált ott, a ki rendetlen ruhában, felbomlott hajjal, piros harisnyás lábakkal feküdt egy pam-lagon, s egy kis kristály-pohárba likört töltetett magának a házi gazda által, a ki a pam-lag előtt térdelt s félkarral az asszonyt ölelve, tele szájjal nevetett a nő bolondos jó kedvén, aki ugy lát-szott, kissé bekapott a likörtől.

Ez a nő Déznaváry felesége volt, némileg elázva ugyan, de egészen másképen, mint ahogy azt Déznaváry otthon képzelte.

És Déznavárynak igaza volt: nem élhetett e nő nélkül akkor sem, mikor már *igy* látta őt.

Mikor e tettenkapás után *hazavitte* a felelőségét, érezte, hogy a nő aljasságának önmaga is részese lett. Most már tehet akármit: a kezei nem tiszták többé, mert hiszen a gyalázatot vezette azzal vissza tűzhelyéhez. Fölhivatta az ispánt s azt mondta neki:

— Méretett már a cselédeknek a jobbik buzából?

— Még nem.

— Akkor hát csak maradjon meg nekik a másik. A kinek nem kell, ne nézzen rá. Nem kényeztetjük a parasztot.

És ezzel az *egy Déznaváry*“ megtette mégis, hogy 10 szem buzából 3-at ellopott a saját parasztjaitól.

Most már lophatott is *azzal* a kézzel . . .

A MINISZTER ÜNNEPE.

. . . És kívánom, hogy te, kedves barátom, viselhesd ezt a szép keresztmédli oly sok évig, mint amely sok volt az érdem, a mikkel megszerezted. Tartson meg az Isten — ő felsége a király, a haza és — hogy önzésedet is megszólaltassam — az én kabinetem javára, dicsőségére.

Igy végezte beszédét a miniszterelnök s azzal odatüzte a vaskoronarend keresztjét minisztertársa mellére. Mialatt a jelenlevő miniszterkollegák, államtitkárok, képviselők éljeneztek a jelenethez: a kabinet feje megölelte s megcsókolta az ünnepeltet.

Amint a két szürke bajusz összefenődött, a miniszter, a kiben a politika szikkasztó légköre sem szárított ki minden érzelmességet, sirva fakadt, mint egy tanuló, a kit szertelenül megdicsérnek a nyilvános vizsgálaton . . .

Nem volt igazuk a hirlapoknak, midőn a jelenetről referálva, leírták, mint *válaszolt* a mi-

niszter látható meghatottsággal. Nem válaszolt az semmit, mert már az első szónál elesuklott a hangja. Igazán, őszintén, szive mélyéből el volt érzékenyedve. Nem, éppen nem a kitüntetéstől. Nem is gondolt arra e pillanatban.

Az jutott eszébe, hogy három évtizeddel ezelőtt éppen így borultak egymásra ő és a miniszterelnök, mikor az aradi vár kazamátáinak nyirkos, hideg folyosóján szemközt találkoztak. Egyikőjüket a hadbírószághoz, a másikat onnan kísérték. Láncz esőrömpölt kezükön lábukon, de nem saját sorsukat siratták. . . . Azon a reggelen öt sorlövés dördült el a sánczokban, ötször nyilallott a szivébe minden rúnak a bástyabörtönökben . . . Mikor a vezérek elhullának, megdőbben a legbátrabb katonasziv is. Ezzel a pillanatban öt vezér esett el . . . Fehér füst szállott föl a sánczárokból; tépett foszlányai a bástya töréseim át beszivárogtak a börtönökbe. A megölt vezérek katonái csak bilineseket rázhatták. A nagy öldöklés színhelyén nem fedezhették testüikkel vezéreiket . . .

Erre a napra gondolt vissza a miniszter s arra az egymásra borulásra, melyben két katona kimondhatatlan elkeseredése, két hazafi végtelen gyásza volt kifejezve. Ez a visszaemlékezés érzékenyítette őt el s el akarta azt mondani az egykori rabtársnak, a miniszterelnöknek. Azonban a miniszterelnök az ölelés után visszaesett szokott

rideg zárkozottságába s parlamenti debattokban színtelenné szikkadt ajkán alig palástolt gunyos mosolylyal nézte a sirva fakadt kollegát.

A miniszterelnök, miután megtette a magáét, átadta a kitüntetett férfit a jelenvoltaknak. Mialatt az ünnepelt a fehér keztyüs kezek szorításait fogadta, a könyvek felszáradtak pillái alatt s visszanyerte miniszteri nyugalmát. Örvendett magában, hogy nem ejtett szót az aradi várról. Hiszen ez a nap az öröme, miért előhozakodni a szomorú emlékekkel! Az arany, ezüst mentelánczok ünnepi csörgése között kár lett volna az akkori lánczokat megszorítenni . . .

A miniszterek egy része elbucszott. A nap hőse, körülvéve a visszamaradtaktól, mintha fényképész gépe vette volna észbe, állásba helyezkedett, szemközt a terem főbejáratával.

A miniszterium hivatalnokai osztályonként jöttek tisztelegni. — Nekik szólt ez a majesztó-zusan leereszkedő pose. A miniszter igen röviden, de a legminiszteribb jóindulattal válaszolt az üdvözlő küldöttségek szónokainak. Egyik válaszának különösen az a része keltett viharos tetszést, amelyben félre nem érthető czélzást tett a kisebbfizetésű miniszteri hivatalnokok helyzetének javítására. Ez atyai kijelentésre a küldöttség hátulsó soraiban oly féktelen örömsivaj tört ki, hogy az első sorokban álló nagyfizetésűek kénytelenek voltak visz-

szafordulni s a kapzsiság démonától megszállt zanjongókat feddő szemmekkel esendre utasítani.

A pénzügyminiszter egy halk, finom mosolyt eresztett meg bajusza alatt. Mert hát volt valami mulatságos abban, hogy a hátulsó sor tűzbe jön olyan fizetésfölemelés fölött, mely — fájdalom — nincs fölvéve a budgetbe és nem is lesz. A kollega egy kissé elszólta magát. A hátulsó sor azonban egy pár napra boldoggá van téve.

Küldöttség küldöttség után jött. A miniszter mindeniknek tudott valami jólesőt, valami atyait mondani. Szívét darabonként osztotta szét hivatalnokai között. A miniszteri arcz a főbejárattal szemben, délelőtt tizenegy órától délután egyig folyton sugárzott, fénylett, mint a nap a delelő ponton. Husz küldöttség sütkérezett ebben a nyájas verőfényben s csak mikor a huszonegyedik, nagyon is alantas deputáció akarta magát megfűreszteni a miniszteri sugarakban: akkor csapták be a nagy ajtó két szárnyát, hogy ő excellenziája lélekzethez jusson s a két óráig tartó állva tündöklés után végre leülhessen.

Mikor a miniszter a kétórás kegykisugárzás fáradalmaiból kipihente, a Vigadó-ba kocsizott, a diszebédre, melyet a párt rendez tiszteletére.

Amint az első üdvözlések után körülnézett a teremben, úgy találta, hogy miniszterkollegái közül csak egy jelent meg. A többi hazautazott

a déli vonattal az ünnepekre. A pártkitünőségek is gyéren vannak képviselve, minthogy a ház szünetet tart s kevesen vannak fönn a fővárosban. A társadalom jelesei helyett a miniszter szeméi néhány másodrendű akadémiakust s egy jelentéktelen alpolgármestert, s egy esomó tuczat-nevezetességet pillantanak meg. Szerencse, hogy a miniszteri irodák ismerték kötelességüket s megjelentek. A szépen kifésült, kinyalt titkár és fogalmazó urak fiatalos, elegáns megjelenésükkel legalább fölvidítették a bankett nyomott arculatát. Ez azonban nem vidasztalta meg a minisztert, ki esalódottan ül le a díszhelyre s egészen lehanggoltan bontja ki a beszétkendőjét. O ma egy nagy toasztra készült, mely új eszméket ad a politikának és társadalomnak. O ma fényesen és diadalmasan akarta megezőfolni az ellenzéknek azt a vádját, hogy a miniszteriumnak nincsenek eszméi. Oly meglepetést akart, mely pártját föllelkesítse, minisztertársait bámulatba ejtse, az ellenzéket lesujtsa, a közvéleményt felrázza. Új irányokat készült jelezni, friss jelszavakat adni. Az eszméktől duzzadó, korszakos beszéd ott volt a kabátja belső zsebében — a hírlapok részére. Hanem mikor végig tekintett a környezetben, nagyon szürkének találta ezt a keretet a beszéd tündöklő perspektívájához. Elhatározta, hogy a nagy toasztot ott hagyja a kabátzsebben s csak úgy hasból beszél.

A nagy beszéd nem tudván megszületni, egész sulyával ránehezedett a miniszter lelkére. Még ez sem volt elég. A miniszter fölköszöntése véletlenül a párt legunalmasabb szónokának, X. grófnak jutott feladatul. A miniszter rémüldözni kezdett, mikor felállni látta a parlament félelmes alakját, ki rászögezte szemeit, mint a pápaszemes kigyó a célbavett áldozatra. A szónok nyelve megindult, lassan, monoton gépiességgel, mint a hogy a táviróasztalon a végtelen papírszalaggal körülcsavart rézkerék kezd mozogni. A gróf egy jó félóraig fonta beszédének vékony szálát a miniszter körül s lassan-lassan egy keresztül-kasul hálózta azt, mint a pók a legyet. A szegény, bepókhálózott miniszter türe nemán, csöndesen, hanem mikor meg kellett köszönnie a begubanczozást, hangja remegett a bosszuságtól. Olyan idegesen, kelletlenül beszélt, hogy az asztal tulsó végén összesugtak: A miniszter nincs a hangjánál. Aztán milyen kesernyés, nervozus, mint a mikor leszavazzák a minisztertanácsban. Bántja valami. Tán kevesli a vaskorona-rendet.

Egész sora következett a pecsenye-szónoklatoknak. A miniszter oda sem figyelt. Az apró, csinos mondókák, mik zamatosak és gyöngyözők, akár egy pohár pezsgő, nem izlettek neki. Siket volt a finom, szellemes vonatkozások, a könnyű, kaczer bókok, a nagy szertartásossággal föllépő hi-

zelgés iránt. Egyszer csak azt vette észre, hogy szökдösik a közönsége. Még nem volt vége a díszlakomának s már egynehány szék üresen állott.

Maga a pápaszemes-kigyószemü ünnepi szónok is kereket oldott. A minisztert kollegája világosította föl, hogy ezek az emberek ünnepelni haza sietnek, nem akarják lekésni a délutáni vonatot.

— Azt tartom, hogy kerekedjünk föl s menjünk el magunk is, ne várjuk, hogy mindannyian itt hagyjanak, szólt a miniszter nevetve, de kökényfanyar hangon.

Mikor a búcsúzás után a miniszter lement kocsijához, nem ült föl. Haza küldte a kocsit; ő pedig gyalog indult utnak s nyakába vette a várost. Így szokta kísértetni hosszúságát akkor is, ha a kabinetben leszavazzák, vagy a házban belekötnek. Kedélyének a falak között elvesztett egyensúlyát rendszeren az utcán találta újra föl.

Ma azonban hiába kereste. Ez a nap nem úgy sült el, amint ő akarta. Becsvágya éhezte, szomjuhozta e napot, hogy elteljék dicsőséggel. A nap elmúlt, de a becsvágy étlen, szomjan maradt.

Milyen más szerepet szánt ő magának e napra! Lángoszlop akart lenni, melynek vakító fénykévéi az ország egyik szélétől a másikig vetődnek, s bevilágosítanak minden elnét. És nem tudott felgyulni, pedig tele volt a lelke világitó anyaggal.

Csak volt. Most a leghitványabb hétköznapiaság öntudata szállta meg, amint a megeredt havas esőben kinyitva esernyőjét, előretört a tiszteletlenül lökdösődő tömegben. Ezekből a kíméletlen könyökérintésekből az utcza demokracziája szólott hozzá gunyosan: Egy közönséges miniszter vagy és — egyéb semmi.

Érezte, hogy úgy eltűnik a tömegben, mint az az esőcsepp, mely nagyot bugyogva hull és elenyészik a kocsin ton meggyülemlett piszkos esatokban.

Ma nem volt jó barátja az utcza; nem szórákoztatta, sőt kíméletlen volt nánta s mintegy utána nevetett. Hazafelé vette útját, midőn egy ékszer-üzlet kirakataiban egy felirat eszébe jutatta, amiről a morfondirozás alatt egészen meglefedkezett, hogy ma karácsony-este van. Ugy ám. És ami őt magát illeti, ő megkapta a maga kriszkindlijét a miniszteri karácsonyfán és ő is akart adni kriszkindlit másnak, esze, szive kincseiből válogatva azt össze a nép, az ország számára. Hanem hát a becses kriszkindli ott maradt a kabátzsebben. Tőle nem kap ma senki semmit.

Egy pompás gyémánt nyakéken akadt meg a szeme. Mintha ránevetett volna az ékszer. Ej ha, te feledékeny, te rossz ember, hát csakugyan senki sem kap ma semmit? *Ő sem?* . . .

A miniszter visszamosolygott a nyakékre s

a mit e mosolyhoz gondolt, az megvigasztalta. Egy kedves, szőke gyermek jutott eszébe, az ő pártfogoltja az operánál. Egy édesen esicsergő, vad madárka a dalmüszínház aranykalitkájában. Szép-sége és hangja olyan, hogy az angyalok karában szemet szurna az istennek, de oly megfélemezhetetlen hang, mely kétségbeejt minden karmestert, kik csaknem a hajukat tépik, hogy nem tudnak e gyémánton köszörülni semmit, de semmit. A kedves gyermeket is majd megöli a bánat, hogy a szép istenadomány kamatoztatásának titkát nem bírja eltanulni. A pártfogó, a miniszter, alig tudja megvigasztalni. Karmester, intendáns, közönség, kritika már rég lemondtak, de a pártfogó még mindig bizik, nem adja fel a „kincs“ jövőjét s nem engedi őt elcsúszni.

A miniszter a nagy pohárköszöntő megalakításának munkájában egészen megfélemezett az ő kis madaráról s arról, hogy a karácsony a gyöngéd meglepetések napja.

Mikor pár perez multán kilépett az ékszerüzletből, a gyémánt nyakék már ott volt a zsebében. Csinos ára volt; egy választó kerületet tisztára meg lehetett volna venni azon a pénzen.

Fiatalos jókedvvel, csaknem fütyörészve indult a legelső bérkocsi-állomás felé. Utközben egy hirdetési táblánál eszébe jutott, hogy megnézi az opera szinlapját. Ha a kicsi énekel ma, ott adja

át neki a kriszkindlit az öltözőben, ha nem, úgy a lakására hajtat s ott tölti a karácsony-estét.

A szinlapot nem tudta elolvasni a légszesz-lámpa mellett, pedig a szemüvegét is föltette. Kivette az ezüst gyufatartót, meggyújtott egy viaszgyufát s annak világánál futotta át a szinlapot.

Két kihívó-viseletű hölgyecske poroszkált el mellette s esikómódra nyírt, homlokba nyuló hajtincseik alul kíváncsian tekintettek a gyufás miniszterre s vihánczolva mentek tovább.

A kicsi neve nem volt a szinlapon. Annál jobb, gondolta a miniszter, s egy előiető bérkocsiba ülve — oly vidám, helyke hangon kiált oda a lakezimet a kocsisnak, hogy ez a minisztert egy olyan jókedvűnek nézte, aki az ünnep tiszteletére kissé felöntött a garatra.

Megérkeztek az Andrássy-ut ama palotája elé, melynek első emeletén fészkelte a miniszter dalos madárkája. A kocsi nem állhatott a bejárat elé, mert a helyet egy elegáns fogat állta el.

A mint a miniszter kiszállott, egy tekintetre fölismerte a fogat kocsisán P. gróf bérruháját. A gróf fogata ugyanabban a pillanatban elrobogott, a miniszter csak annyit láthatott, hogy a fogat üres volt.

Mit keresett itt P. gróf fogata? Nem a grófot hozhatta ide, mert hiszen a gróf — a párt egyik oszlopa — azzal menté ki a bankettről el-

maradását, hogy ma délután megy a családjához haza. Az tehát nem kocsizhat ma az Andrassy-uton.

A miniszter elküldte a bérkocsist s becsöngetett. A kapus mintha hátrahökölt volna. De nyomban alázatosan bókkolt s ugyanakkor elálta a miniszter utját, a kit jól ismert.

— Az első emeleten ninesenek itthon, kegyelmes ur. Ő nagysága Budára ment át, ott tölti édes anyjánál a karácsonyt.

A miniszter borraivalót dobott az embernek s kilépett az utcára. Ugy tetszett neki, mintha a kapus meglehetősen szontelenül mosolygott volna utána. Gyanakodni kezdett. Nem lenne ugyan első eset, hogy bolondok tesznek egy minisztert, de mégis . . . mégis . . . Szaladj-e ezt fölteni ő felőle? Hiszen oly gyémántok oly naiv, oly természetes és oly — hálás!

Már megbánta, hogy gyanakodott, mikor a miniszteri skepszisz egyszerre megszólalt benne: Ej, az ördög nem alszik Ki tudja? . . .

A miniszter azon vette észre magát, hogy ott van az uteza közepén s onnan fürkészi az első emelet ablakait. Sötét volt valamennyi, kettőt kivéve. Az énekesnő budoárjában világ volt, tehát valaki volt ott. De hát kicsoda, kicsodák? A minisztert elfogta a méltatlankodó harag s már megindult, hogy még egyszer becsenget, fölmegy és végére jár a dolognak, mikor a miniszter mintegy

galléron ragadta benne az embert: Az kellene még, szólt hozzá a miniszteri öntudat, hogy ajtó elé állított eselédekkel szállj szembe! Miniszter ur, megfélekedezett ön a vaskorona-rendről? . . .

Megfordult s átment az utca tulsó oldalára s a két világos ablakra függesztett szemmel kezdett alá s föl járni. Ez bizony leskelődés volt, méltatlan egy államférfihoz, de mit tegyen, mikor az a csipkefüggönyökön átszűrődő fény ugy hatott rá, mint az esti pillangóra a gyertyaláng: nem tudott tőle szabadulni.

Annyira megfélekedezett magáról, hogy a becsukott esernyőt hóna alá csapva sétált s észre sem vette, hogy havas eső paskolja kiméletlenül. A czipője keresztülázott és mégis melege volt. Az a két világos ablak nagyon erősen sütött rá felülről. Sétált, sétált, mintha azt várta volna, hogy azok a falak egyszerre esoda módon üveggé változnak s akkor meglátja, hogy ki van hát odabenn?

Már az operából is kijött a közönség s elárasztotta a széles gyalogjárót. A miniszter bekanyarodott egy oldalutczába, nehogy ismerőssel találkozzék. Csak mikor ismét néptelenné lett az ut, tért vissza örállomására s ott makaesul kitarzott egész éjfélig, oda sem hederítve a boltöröknek, kik sanda szemmel kezdtek utána nézni.

Mig a séta tartott, dühösen kapaczitálta benne a miniszter az embert. Micsoda kiesinyes, diákos

tempó ez! És hozzá mennyire oktalan! Talán bizony reggelig gázoljuk itt az ereszesatornák által öntött vizet? Többet tudsz meg, ha megvárod, míg kioltják odafönn a világot? Lehet, hogy egy szobaleány, egy eseléd élvezi urnője szobája kényelmét. És ezért kell a miniszterium egy tagjának az utczán csavarogni, mint valami hajléktalannak. De még ha rászedtek volna is! Nem itt a helyed, nem ez a szereped. Hiszen te férfi vagy, miniszter, a vaskorona-rend lovagja! . . . Szabad-e elveszteni egy ilyen főt egy fiatal, szeleburdi, egy jelentéktelen komédiánsné miatt? Szedd össze magad és jér haza.

Hanem beszélhetett a miniszter az embernek, nem fogott ezen sem a szép szó, sem a korholás. Konokul folytatta a szót, s talán ott virrad az utczán, ha valami váratlan közbe nem jő.

Ez a váratlan pedig egy *karagöz* volt. Ez a török neve annak a komikus árnyjátéknak, melyen a jó muzulmán népet a konstantinápolyi „Kék macskák“-ban mulattatják. Hanem a minisztert meglepő árnyjáték éppen nem volt komikus, sőt, reá nézve, a milyen váratlan, épp oly drámai is.

Az egyik világos ablak tejszin függönyére egy árny rajzolódott le, egy emberi alak árnya. Egy pillanatig tartott csak az egész s a következő perczben kialudt a világ és sötét lett az ablak.

Hanem a miniszter körül is elsötétült a világ, mintha az Andrássy-ut valamennyi légszeszlámpájára egyszerre huztak volna zsákot. De annál világosabb volt most már előtte, hogy mi történik odafönn, odabenn

Az árnyban felismerte P. gróf alakját. Két roppant pofaszakálla lett az árulója. Több olyan pofaszakáll nem létezik Budapesten. A gróf tehát egyszerűen hazudott, mikor hazautazásáról értesítette. Ez a hazugság palástolója annak az árulásnak, mely, úgy szólván, szemelattára ment végbe.

Most aztán végkép felülkerekedett benne a miniszter. Lényének ez a fele dühös kiméletlenséggel támadta meg a másikat. Szégyen és gyalázat! . . . Hogy tudtal magadról, rendjeledről, állásodról annyira megfolyodkezni, hogy egy haszontalan lány után leselkedjél. Itt sétáltatod öszülő fejedet, rangodat, rendjeledet egy világ-leánynak ablaka alatt! Itt taposod a sarat esőben, szélben, mint egy csavargó, mialatt azok odafönn . . .

Elég volt. A miniszter szemére huzta kalapját, felhajtotta kabátja gallérát, bebujt az esernyő alá s dühösen a czudar rászedés miatt, szégyenkezve önmeggyalázkodása fölött, mint valami felsült tolvaj, a házak tövében somfordált el az utról — haza felé.

Az inas nagy szemeket meresztett, mikor ő exzellenciája elé világított a lépcsőházban s urát

vizesen, sárosan és bosszuságtól sápadtan látta hazatérni. Pedig milyen vidám volt ma reggel! Mintha esküvőre siető vőlegény jókedvű türehtelensége szállta volna meg, úgy kapdosta magára ruháit. Még füttyörészett is közbe. Pedig soha senki nem hallotta ő exczellenciáját füttyörészni. Ma esett meg vele életében talán legelőször! . . . És most! Alig lehetett elhinni, hogy ez a dult arcú alak ugyanaz az ő kegyelmessége, a ki reggel füttyörészett és aranyokat osztogatott ki eseléljei között . . .

Amint ő exczellenciája benn volt a jó, melegen fűtött szobában, érezte, hogy át van hülve istenigazában. Theát hozatott magának s bezárkozott.

A thea kihült, ő még mindig ott sétált a terem hosszában, lehorgaszott fővel, hátratett kezekkel s azon gondolkozott, hogy valjon ma esalták-e meg először, vagy már régóta tart ez a esunya komédia?

És éppen a gróf! Ő, a ki neki, a miniszternek annyit köszön, a többek között azt a családí vasutat, mely birtokának értékét megkétszerezte s vagyoni viszonyainak rendezését lehetővé tette. Hálátlan ez is, de százszor hálátlanabb az a másik . . .

A miniszter egy elutasító kézmozdulatot tett s ezzel a mozdulattal eltaszította magától azt a

rossz leányt, azt a hálátlan barátot és az egész gonosz történetet. Nem fog rájuk gondolni többé, elfeledi őket, mint egy rossz álmot . . .

Ő exczellenciája hirtelen hármat tüsszentett egymás után. Volt tehát a miniszternek a vaskorona-renden kívül egy másik kriszkindlije is, egy szörnyü nátha, kellemetlen, csuf emléke egy vén legény utolsó bolondulásának.

A BÁRÓNÉ AJKAI.

. . . Fejét egy kissé hátrahajtotta, szemhéjait összehuzta, hogy elősebben láthasson, szétvonta ajkait, hogy azok megfeszüljenek, a kézi tükröt oly közel hozta arcához, hogy lehelle a gyöngé párázatként verődött le a fényes, hideg kristályüvegre és akkor a hosszú gyakorlat nem habozó biztonságával vitte ajkához a piros festékes pamacsot . . .

De mielőtt a pamacs érintette volna ajkát, az oly biztosan járó, könnyü kéz egyszerre sulyosan, bénán hullott a báróné ölébe.

Mi volt ez? Mintha valami láthatatlan kökéz ütött volna rá keményen az ő puha, fehér kezére! . . .

A báróné elhalványodott az arczfesték mögött s a szorosán fűzött halsontpánczél alatt szive riadtan tiktakkolt . . . Halálra ijedt a gondolattól, hogy szélhüvés érte karját . . . Csak egy hosszú, kinos porcz után, mely megszaporí-

totta fehér hajszálai számát a mesterséges mogyoróvörös szín alatt, mert volt megkísérleni: vajon engedelmeskedik-e akaratának a leejtett jobb kéz?

Engedelmeskedett. A sokat élt, tulfeszített idegek egy pillanatra fölmondták a szolgálatot s tüntetésükkal elrémitették azt, aki elcsigázta, tönkre tette őket. Ez volt az egész. Az idegek sztrájkja beérte a tüntetéssel. Aztán a báróné ismét ura volt idegeinek. Fölemelhette a festékes pamacsot s ajkára rakhatott annyi üde pirosságot, amennyi neki tetszett.

De nem tette. Talán azért, mert a kiállott ijedtségtől még mindig reszkető kéz nem tudta volna a pamacsot a kellő biztonsággal kezelni. Talán, mert a báróné attól tartott, hogy az a láthatatlan kökéz ismételni fogja durvaságát.

Tétlenül ült ott az öltöző-asztal előtt s nézte a tükörben azt a tökéletes művészettel kimázolt arcot, melyen csak a száj volt fakó, törődött.

A szinehagyott, pettyhüdt ajkak úgy vették ki magukat a finom színérzékkel, diskrétül és mégis élénken festett arc közepén: mint egy darab kiszapult rongy odafoltozva a friss színű új szövetre.

Hiszen csak egy pár ecsetvonás az egész és a száj is üdén, pirosan mosolyog a pompás

festmény közepén . . . A báróné azonban nem tudja, nem akarja megtenni az utolsó eset-vonást.

Csak nézi, nézi hosszan azt a fakó, vértelen száját, amely *annyit élt, amig ilyenné vált. . .* Az ultramarinnal gyöngéden erelt halántékok mögött gondolatot gondolat követ. Minden gondolat egy kép, mik elötünnek és eltünnek, mint a gyorsan forgatott albunlapok . . . És e képekben elvonul előtte egy történet: annak a színevesztett szájnak a története.

Ah, jó isten, *biz' az nagyon* régen lehetett, mikor ez az ajk olyan volt, mint egy szem friss erdei szamócza, lágy és duzzadó, inkább kerek, mint hosszukás, inkább nevetésre duzzadó, mint sirásra görbülő . . . Milyen falánk kis száj lehetett az. Egy dajka nem volt neki elég, ráadásul még egyet kapott. Idegenek keblén élte világát. A mama nem adta oda prédául saját keblének bimbóját. A kis kövér boczika puhára gyömöszölte, tönkre tette volna azt az istennői báj, mely egyszer, egy udvari bálon zavarba hozta egy király tekintetét. A világ szeme rátapadhatott a csipkehullámok közt ringó, bűbajos kebelre, de akinek legtöbb joga lett volna hozzá: az nem tapadhatott rá szomjas ajkával.

A szépségére féltékeny anya csókjaival kárpótolta őt. Oh, nagyon, nagyon csókos mama volt. Emlékszik rá abból a korból, mikor a mama bálakba járt, s kiöltözve, mint egy királynő, ment bucsuzni leányához a gyermekszobába. Mennyi csókot kapott ilyenkor tőle, attól a nevető, piros szájtól, mely egy bál után, örökre eltitkolt sötét okból, kiüritett egy üvegesét s aztán nem csókolt, nem mosolygott többé . . .

Apacsókban ritkán részesült ez az ajk. Az a komoly, büszke katona, akire mindig félve nézett föl, néha-néha lehajolt hozzá, megsimogatta fejét, mint ahogy lova nyakát szokta volt megsimogatni: szokásból, egykedvűen. Ha megcsókolta: szeretetlen, hideg illetés volt az, amitől a gyermek fázva, félve húzódott vissza.

Aztán jöttek a cousin-csókok. Vidám, pajkos, csupaszszáju kamaszok csókjai egy nem kevésbé vig, eleven, hamis suhancz-lány ajkain. Csókok, amiket igazol a rokonság, de amik többet esattantak el titokban, ajtó mögött, ablakmélyedésben, lugasban, mint ott, ahol szabad. Csókok, miket a játék édes izgalma szül, miket egy új játék hatása elfeledtet.

Ah, mint megdobog a szive, mint megpirul az a fonnyadt száj most is, amint arra az első szenvedélyes csókra gondol. Szép, okos, lovagias ifju volt, belkár, hogy szegény ördögnek, rajz-

tanítónak született! Hogyan tudott ölelni azokkal az athleta-karokkal, hogyan csókolt azzal az ő formás görög szájával — mindaddig, míg el nem kergették a háztól.

Aztán jött a férjesók . . . A báróné megborzongott s nem időzött tovább ez emléknél, egy olyan ember csókja emlékénel, aki iránt előbb közönyös volt, akit később gyűlölt s akit végül, lépeső gyanánt használt, megvetéssel taposva rajta, de magasra jutva föl azon.

Majd jött az első szerető, akit ő nem szeretett, de akinek odanyújtotta ajkait, mert el akart kábulni, hogy feledjen. Mit tudta ő, hogy ennek olyan rossz vége lesz! Hogy a fiatal huszártiszt szintén egy olyan szegény ördög, mint volt az a másik, a rajztanító. Hogy az a boldogtalan el fogja költeni a század pénzét, hogy türt tagja lehessen annak a pénzpazarló körnek, mely ott-hona volt örült szerelme tárgyának. Honnan tudhatta volna ő azt, hogy egy lóverseny után, ahol a tiszt az ő színeit viselte: az a szerencsétlen fúrulyás hazamegy a kaszárnyába, ott egy siralmas bucsulevelet ír s aztán föbelövi magát. Szegény fiu! Te megfizettél a csókokért — nagyon.

Aztán egész sor mindenféle csók jött. Mert sok kellett ahhoz, hogy a báróné feledjen. A vigasztalók sorában nem volt egy alak sem, melyhez valami különös emlék fűződött volna. Illedel-

mes szalon-szerelmes volt mindenik. Türelemesen várták ki a pásztorórát s illedelmes simasággal vettek bucsut. A szenvedély nem nagyon bántotta őket. Tuczat-lovagok voltak. Férfi, igazi férfi, nem volt közöttük egy sem.

Még mindig szép volt, de már kendőznie kellett magát. A kaland nagyon segíti az időt a vénítés munkájában. A bárónénak pedig merő szalon-kaland volt az élete.

Az át nem érzett szerelmi vallomások kezdték magukat megbosztatni a szép, hazug szájon: minden üres vallomás után halványabb lett az.

Aztán jött a becsvágy időszaka, mikor neki nem kalandok kelettek többé, hanem hatalom a társaságban, befolyás az életben — a férje révén, akit megunt, de akiből nagy embert csinált, nagy embert, azzal a pirosra festett nevető szájával.

Miniszterek, államférfiak, souverain-tekintélyek taposták ekkor a boudoir bolyhos szőnyegét. A férj maga sem tudta, hogyan: napról-napra nagyobbra nőtt. Ostoba tökfeje szinte szédült a gyors emelkedéstől. A báróné nem csak szép asszony volt többé, hanem egy nő, akinek befolyása van, a kinek legyezője uralkodó-jogar, melytől emberek sorsa függ.

A becsvágy ki volt elégitve, de minő áron! Azt az a szintelemné aszott száj tudná megmondani . . .

A bárónét elfogta az undor. Köpött . . . E pillanatban megutálta önmagát, az egész világot, minden miniszterestől, államférfiustól együtt. Eldobta a festékes pamacsot, egy utolsó, megvető tekintetet vetett a tükörből ráviritó képre, folugrott s a mosdószivacsos letörülte arczáról azt a rózsás-fehér, művészi lárvát . . .

A száj ezentul festetlen maradt s történetének vége volt . . .

A báróné kezdett sötét ruhákat viselni, ket-tős, szürke arczfátyolt hordani, templomba járni s gyónó-szék előtt térdepelni.

FELUJULT SEB.

A hajnali rorate véget ért. Elhangzott az „Ave-Maria“ utolsó versszaka.

A fejedelemasszony fölkel helyéről, egyik kezében imakönyvével, másikban égő viaszgyertyával, az oltár felé ment, megadta a bucsu-térdhajtást a szakramentumnak, szinte megsemmisülve az alázattól, homlokát egész az oltárlépeső posztójáig hajtotta le.

Azután a kis oltár elé lépett, a csodálatos anya szobrához s megcsókolta a márványalak lábujjhegyét s kilépett a kápolnából.

Igy csinálta ezt utána az egész zárda. Egymásután lépkedve tették meg bókjaikat a fiu s az anya előtt. A viaszgyertyák sápadt, remegő fénye által gyöngén világított kápolna titokzatos csendjében csak a fekete szoknyák szomorú suhogása s az övekről lecsüngő kókuszdió-olvasó halk csörgése hallzott.

A szent udvarlást végző sort a legfiatalabb

nővér, Angela zárta be, egy ruganyos fiatal alak, üde, hamvas arczezal, minek rózsás életszínét a homályos zárdafolyosó hidegsége még nem szivhatta ki.

Alig érintette térdével a főoltár lépcsőjét, nem merve föltekinteni az oltárképre, a golgothai jelenetre; a kinyújtóztatott, véres, meztelen alak, azzal a halálvajudástól félre esukló fejjel, panasza nyiló, szederjes ajkakkal, félelmes volt előtte.

De mikor a Mária-szobor elé lépett, odaadó bizalommal, majdnem barátnői ragaszkodással borult a csillagos palást, szép, szőke nő lábaihoz, ki előtt nem kellett meghunyászkodnia szolgálóleányként, mint ott, a titokteljességében imponáló s térdreomlást parancsoló szakramentum előtt. Itt csak szeretni kell, szeretni a szűzet, a nőt, az anyát, s a lángoló szív nővéri jóindulatába behi-zelegnie magát esókkal és imádsággal.

Angela sokáig ott maradt a madonna lábainál s csak akkor vált meg tőle, mikor a hajnal bevöröslött a magas góth ablakon s a főoltár golgothai szenvedőjének véreseppes homlokát még pirosabbá tette . . .

Mikor a decemberi nap benézett a zárdaszobák ablakain, hogy egy mosolylyal üdvözölje az ég mennyasszonyait, kik épp oly hidegek és tiszták, mint ő: az első, a mit Angela czellájában megvilágított, egy festett női fej volt, a zárda alapítónőjének, Angela ösnénjének arczképe.

Egy szigoru, szent nő nézett alá a keretből; összeszorított, vékony ajkai nem árultak el semmi gyöngédséget; tulvilágba néző szemeiben volt valami fájdalmas megdicsőülés, olyan, a minő a hét törrel átszurt szívü szüz tekintetében, midőn fiát siratja, de a könnyeken át, esérébe a fájdalomért osztályrészt kér a halhatatlanságból.

Az arcz egész kifejezése büszke, souverain megvetése volt mindannak, a mi földi. Az arcz halaványsága mély, emésztő szenvedélyről beszélt, rajongó cpedésről az égi völegény után...

A napsugár lesiklott a szent arczról a mellen összekulcsolt kezekre, mik szíve fölé szorították szerelne tárgyát, a feszületet; majd alább szállt a fehér övre, a nagyszennü olvasóra, a sötét rendruhára.

Angela minden napkeletkor így látta fényben felmagasztalva ősnenjét, kinek czelláját egy év előtt elfoglalta.

A szent nő már rég porrá vált, de Angelának ugy tetszett, mintha a szoba csöndjében még hallani lehetne végső töredékét az ég felé küldött fohászoknak, mintha még érezné a régi lakó térdének melegét az imazsámolyon, mintha az itt lefolyt szügies élet illatossá tette volna félszázad multán is a levegőt.

Amint Angela belépett a rendbe, e magasztos nő oltalmába ajánlotta magát. Méltó akart lenni hozzá s hívta, hogy emelje föl magához.

És az mindjárt az első éjjel megjelent álmában. A feszülettartó, finom, fehér kezek egyike odatapadt Angela szive fölé. Angela érezte, hogy szivéből láthatatlan szálak vezetnek vissza a világi életbe s e szálakon át az emlékeknek, indulatoknak egész tüzfolyama rohant zubogva szivébe s megtöltötték azt lázas, habzó nyugtalansággal. A kéz érintésére e szálak, fájdalmas hangot adva, egymásután elpattantak s egyszerre kimondhatatlanul édes nyugalom érzete váltotta föl a kínzó, heves liúttetést.

De jött a felébredés, az elpattant hurok ismét megtalálták az útját szivéhez s neki ismét emlékezni kellett.

Emlékezni, hogy e fehér szövetek közé szorított föről nem rég, mint valami villanyos, fekete zuhatag, puha, nehéz haj omlott volt alá. Mily büszke volt e pompás, ruganyos palástra! Pedig mi más volt az, egyéb, mint — egy marék hinság.

Emlékezni, hogy az olvasószemeket morzsoló karesu ujjak pompás legyezőt forgattak, hajtották a hüs levegőt a keringőtől kipirult arcra, s a csipkék között hullámozó világ elé tárt kebelre.

Emlékezni, hogy voltak ifju, elegáns, nevető barátnői, kikkel összedugták szépen fésült fejcskéiket, telesugták egymás fülét az előkelő élet fűszeres léhaságaival; haragot tartottak, kaczerkod-

tak egymás udvarlóival, kibékültek, ábrándoztak, irigyelték egymás gyémántjait, ittak az élet, az ifjuság habzó poharából, élvezték szépségük diadalát, a szalonvilág édes gyönyörét.

Emlékezni, hogy egyszer találkozott egy fiatal férfival, ki valami nagy család fölszedett rokona s ezenkívül a társaság medvéje volt, a kin mulattak. Jóravaló, csöndes medve — nehézkes mozdulatokkal, de beszédes szemekkel. A medve akkor volt legmulatságosabb, ha nők közé vezették. Alázatosabb, félénkebb fenevadat képzelni sem lehet. Odaadóbb hódolat nem nézhetett ki a középkori lovagok szeméből. Igazán meg tudott volna halni udvariasságból, de egy elejtett zseb-kendőt képtelen volt feladni anélkül, hogy, aki látja, meg ne nevése. Jó fia volt, derék sziv, becsületes, megbízható barát, de fajankó szertelenül. Idomítás nélkül nőtt fel, isten háta megett, falun. Mikor aztán bejutott a társaságba, késő volt az idomítás. Félszeg, esetlen maradt, s medve lett belőle.

Angela, *akkor még*: Livia azzal a szándékkal mutattatta be magának a medvét, hogy mulatságot szerez magának. Különös! Nem tudott nevetni a medvén s bosszantotta, hogy mások nevettek. A medvének pompás szimatja lehetett, mert észrevette, hogy itt nem úgy éreznek iránta, mint másutt. E tudat gyöngéddé, hálássá tette s

Livia azt vette észre, hogy a medve szeretetreméltó tud lenni nagyon.

Később gyakran találkoztak s ha magukra voltak, mindinkább kitűnt, hogy a medvében olyan van, a mi oly ritka a társaságban: nemes és nagy szív. A medve merő ellentétben a bevett szokással, keveset mutatott, de sokat ért; a medvebőr alatt szellem rejtőzött.

A szegény medvének fáj a szive, hogy nem tudja levetkezni bőrét. Öntudata megsugta, hogy ő lelket, érzést, szellemet vihetne a társaságba, ha átok gyanánt nem lenne rajta a medvebőr: a modortalanság.

Livia, egy estély után, hol pártfogolt medvéje a szokottnál is ügyetlenebb, komikusabb volt, odahaza, hálószobájában, haragtól reszkető kézzel hányta le ruháit s mikor párnájára hajtotta fejét, egyszerre könyekre fakadt. A harag, a bosszuság könyei perogtek végig arczán. Honnan veszik a bátorságot azok a divatbáb nők, azok az uszkárképü urak kinevetni azt a férfit, a kit . . .

Livia most már a zokogásig megindult. Világos, ő szereti ezt a jó, derék medvét s ha itt volna, karjaiba szoritaná s azt mondaná neki: maradj itt örökre, ne menj többé abba a világba, hol nem értenek meg, ahol nevetnek rajtad, rajtad, a ki jobb, okosabb, becsületesebb vagy mint mindazok, akik nevetnek rajtad a hátad megett.

Nem sokára azután a medve is felbátorodott és zavartan ugyan, de nyilatkozott. Nem szó, nem hang adta meg a feleletet, hanem azért a medve mindent mogértett és szenvedélyes öleléssel vette birtokába a nőt, csaknem aléltta téve azt, szenvedélyes csókjaival.

A vallomás után azonban úgy megriadt e tettétől, hogy hetekig nem mutatta magát.

Az első látogatást Angela atyjánál tette s fellépett, mint kérő. Azt hitte, hogy az első csókot a kézfogónak nyomban kell követni, hogy a kissasszonynak tett vallomás nyomban maga után vonja a helyzet őszinte feltárását az atya előtt is.

Az apa, kit a löversenyek, a zöldasztalok s az opera-hölgyek fölül tönkretettek s ki leányát úgy tekintette, mint egy utolsó ütőkártyát, kivel mindent nyerhet: a kérő vállára tette kezét és így szólt:

— Uram, tudja-e, mi az ön neve a társaságban? Nem az apja nevét értem. Azt a másikat, amit maga szerzett magának. Nem tudja? Hát megmondom én. Medve. Ez az ön neve, barátom. Azt kívánja, hogy leányomat medvének adjam s én modveapós legyek?

És a szeme közé kaczagott lenéző, megsemmisítő gunnyal. A kérő kitántorgott a teremből s eltűnt nyomtalanul.

Livia soha semmit nem hallott többé a fia-

tal férfiról. A medvét a guny szíven találta, elmenekült sebével a rengetegbe, a magányba.

Livia végtelenül szenvedett, a mi leginkább lesujtotta, az kedvesének férfiatlansága volt. Oly hirtelen kétségbeesni, lemondani s elmenekülni, nem, ez nem menthető! Senki nem tudta, minő éjszakái voltak, micsoda gyötrő pillanatok festették szemei alá azt a két sötét gyűrűt.

A katasztrófa akármilyen tragikus is volt reá nézve (és az volt bizonyára a szegény medvére is), Livia mégis őrezte háta mögött a nevetők gunyos összenézését: érzékeny, büszke, szüz lelke fellázadt s elmenekülni készítette a világból, mely sebzett szíve fölött mulatott.

Daczára a nagy jeleneteknek, miket atyja odahaza lejátszott: belépett a zárdába, melyot ősnénje alapított.

Nem a rajongás vitte be, hanem tizennyolcz éves szívének daczos keserősége. De a zárda-élet, a szenvedélyes imák, a kápolna myszticizmusa, a Mária-zsolozsmák szelid költészete, az égiekkel való folytonos érintkezés fölköltötték benne gyermekora vallásosságát s a zárda mélabus romanticizmusa lassankint hatalmába ejté.

Álmai nem a régiek voltak többé, nem is álmok voltak már azok, hanem látások, a rajongás magasztos képzelődése megnyilt égről, rózsaszínszárnyu szerafok gyöngéd öleléséről, Mária lá-

togatásáról, égi zene, káprázatos fény és mondhatlanul tiszta, gyönyörbe ejtő illat között.

Livia, most már Angela, kezdte feledni szerelmi regényét s a medvéről, a boldogtalan medvről, csak imádságaiban emlékezett meg . . .

Talán soha nem érzett szívében oly szelid megnyugvást, tiszta békét, mint ma, midőn a rotaté után ezellájába fölment.

Ugy tetszett neki, hogy e kis fehér szüz szoba egyenesen előszobája az égnek s hogy az ő élete itt kellemes várakozás addig, míg az ég királynéja termének lángoló aranykapuját feltárják előtte

A nap már jó magasán járt, midőn Angela az ablakhoz lépett, hogy egy sajnálkozó tekintet vessen az utcára, hol a világiak — gondok, szenvedélyek, hiúságok által üzve kergetik és kerülnek egymást.

Amint így lenézett a reá nézve idegen világra, egy sor fogatot látott robogni. Az első fogat ott állott meg az utca átellenes háza kapujában.

Angela épen távozni akart az ablaktól, mikor a koci üvegajtaja föl pattant s egy férfi ugrott le a kövezetre, fekete frakkban, fehér nyakkendősen, gomblyukában kaméliával.

A férfi látva, hogy néhány báméskodó csoportot képez a koci körül, láthatóan megzavarodott, aztán egy félszeg mozdulattal, mely kirívó

ellentétben állott a frakk könnyű, finom szabásával, a kocsi belsejébe nyujtotta fehérkeztyűs kezeit.

Angela ez ünnepies, de ügyetlen alakban felismerte az ő eltűnt medvéjét, első és utolsó szerehne tárgyát . . .

Megfeledkezve mindenről, elkapatva a szenvedélyes örömtől, felszakította az ablakot s lekiáltott az utcára:

— Andor! . . . Andor! . . .

E pillanatban emelt ki a férfi a kocsiból egy fehérruhás, fiatal női, narancsvirág-koszorúval, leomló gaze-fátyollal a fején.

Angela azzát a decemberi fagyos lég, szívet még fagyosabb valami csapta meg. Ez a látvány, mint valami durva kez, visszalökte az ablaktól s csak annyit látott, hogy Andor, mialatt karját nyujtja a nőnek, ki bizalommal tapad hozzá, riadtan néz maga körül a nevét kiáltó hang után s aztán ijedten, zavartan, osetlenül, inkább berántja, mint bevezeti hölgyét a kapu alá.

Angela egy darabig mintegy kövé-váltan állott szobája közepén, kezével öntudatlanul simitva homlokát, mely mögött gondolatai összezavarodtak.

Mikor azt hitte, hogy mindent megértett, lerogyott egy székre, ráborult a karjára s csak ennyit mondott:

— Te . . . te is meg tudtál csalni engem? . . .

És zokogott, de könnyek nélkül, csak ajkai

reszkettek s a göresösen emelkedő mellből fájdalmas hangok törtek elő. . . .

A medve pedig odaát a másik épület egy földszitett szobájában fogadta a gratulációkat — a feleségével . . . Mert hát a beesületes medve meggondolta a dolgot, előzammogott bus magányából s mikor kiheverte szívének sebét: az első nőt, a ki nem nevetett ügyetlen voltán, feleségül vette . . .

Angela nem jelent meg délben a refraktóriumban. A fejedelemsasszony felküldött hozzá egy nővért, ez ott találta őt a nyitott ablak mellett, fázósan összehúzódva egy széken, keletkező lázban.

Lefektették Gyöngé meghülés az egész, segít majd rajta a fejedelemsasszony bölcsesége s a zárdakertben termelt, csodatévő herbathea.

Mikor alkonyodni kezdett, egy nővér felgyújtotta a kis ezüst függőlámpát az imaszámoly Mária-szobra előtt s magára hagyta Angelát.

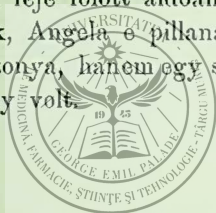
A fiatal apáca felkönyökölt ágyában, elmerült a szüz anya megvilágított, szelid arcának, áldóan kiterjesztett fehér kezeinek szemléletébe s vigasztalódni kezdett. A tekintet, amivel a szobor kék szemei reá néztek, olyan volt, mint egy idősebb nővér gyöngéd szemrehányása: Hát nem vigasz neked, hogy én szeretlek téged — végtelen? . . .

Odaát pedig megszólalt a zene s a násztár-

saság táncznak indult. Angela fölkel s amint félrehuzta a függönyt, látta az átellenes ablakok féhéren világított függönyein lerajzolódni a tánczó párok árnyékképeit.

Éjfél felé elnémult a zene, az ablakok elsötétedtek, csak kettőnek függönyét világította meg valami enyhe rózsaszín fény . . .

Angela ráborult a szűz anya lábaira s forrópárás ajkait ott hűtögette a hideg márványon . . . És hiába voltak feje fölött áldóan kiterjesztve az istenanyai kezek, Angela e pillanatban nem az ég fiának menyasszonya, hanem egy szegény, szerető, boldogtalan leány volt.

FONNYADÁS.

— Édes mama, menjünk haza!

A mama azonban nem hallja a hozzáintézett suttogást. Az történt vele, hogy elszunnyadt a pamlagon, a pálmák, ficusok, magnoliák: a bálterem flórája árnyában, ahová a légszeszlángok izgató fénye elől menekült.

A rézhangszerek harmonái viharként zúgtak át a termen. Strausz keringője örvényeket kavart a légben. A keringőző párok forgószele ott zugott el egy lépésnyire az öreg nőtől . . . és ő e ritmikus bőmbölés, ez önfeledt tombolás közepett, félrebillent fejjel, nyitott ajakkal aludt szép csöndesen.

Leánya, amint ott ült mellette, látja őt és megsajnálja. Ez az önkénytelen elalvás, a törődött testnek e furcsa, de szánalmas görnyedezése elmondják neki, a mit az öreg nő szóvalan türelme előtte elhallgatott. Elmondják a báli gardedame-ság hosszú martyromságát, a megszokott

éji nyugalom kinzó nélkülözését, a derékfűzötől elszokott, a kor által elpuhitott test titkolt szenvedését, a bálba hurezolt ötven esztendő nehéz megpróbáltatását.

Borbála odahajol az alvó alak fölé, hogy megcsókolja ezt az érte szenvedő szürke haju martyrt. De amint a társaságra gondol, fölhagy szándokával. Ne lássák őt elérzékenyedni. Ne legyen okuk legyezőik mögé megbujva nevetni, nevetni az anyán, ki elalszik tánczba nem vitt leánya mellett, nevetni a leányon, aki a petrezselyemvásár végtelen óráit érzékeny szeczenával akarja rövidíteni.

Gyöngéden érinti anyja kezét, aki följed s aztán egy tetten kapott hibázo rossz öntudatának zavarával állja leánya tekintetét.

— Édes mama, menjünk haza!

Az öreg nő élénken tiltakozik.

— De már miért mennénk? Azt hiszed talán, hogy álmos vagyok? Éppen nem. Csak azért hunytam le kissé a szemem, mert a gázfény kápráztatott.

És, hogy önfeláldozó hazugságát hihetővé tegye: roskatag természetét kiegyenesíti, karpereceit megigazítja, lorgnettjét előveszi s erősen kezd érdeklődni a bálközönség iránt, melylyel még éjjél előtt torkig jóllakott.

— Menjünk, mama! Suttogja a leány és

kosarat ad egy kezdő táncosnak, kinek csak most jött meg a bátorsága, hogy valakit, a kit nem ostromolnak, egy fordulóra kérjen.

A felbátorodott ifju a kudareztól megsemmisülten, visszatemetkezik a legsűrűbb tömegbe s el van veszve mára mindenkire nézve.

Az anya pedig ránéz leányára és csak most veszi észre, hogy milyen halvány az arca s a zavarnak és szomorúságnak micsoda különös vegyüléke van bágyadt tekintetében.

Ebből és abból a halk vonaglásból, mely a konvencionális mosolytól elfutott ajkak szegletében meg-megrándult megerő, hogy leánya rosszul mulat, amint mondani szokták a bálók nyelvén.

Igen, a kisasszony rosszul mulat s ez a báli paradoxon annyit jelent, hogy a kisasszony szenved. Egészen különös szenvedés az. A pathológia nem tud felőle semmit. Ott terem az a bálók levegőjében. A ki megkapta: titkolja, mert megkapni szégyen, elpanaszolni nevetséges.

Ugy történik ez, hogy a kisasszony egészen vidáman, fürgén, pirosan, csillogó szemekkel, mosolygó illúziókkal lépi át a bálterem küszöbét a rendező karján.

Alig telik el pár óra, a kisasszony nem az a jókedvű leány többé, a ki egy madár vidám könnyűségével röppent be a terembe.

Ott ül némán, bágyadtan, eltelve titkolt ke-

serüséggel, csalódással, megfosztva illuzióitól, reményeitől. Végtelen és fájdalmas érzékenység fogja el: bántja a rávetett tekintet, a hozzáintézett szó, szívéig nyilallik a szomszédja nevetése, a zene harsonája, fullasztja és fagyasztja is a tánczó párok forgatagából felé csapó meleg áram. Minden fáj neki, minden bántja őt, még a fény is, mely lázas rózsákat éget arczára, a mik a szívnek egy-egy visszatérő elszorulására eltűnnek és fehéren, sárgán hagyják a szegény leány arcát . . .

Azok a leányok, kik mintha a falból kinőtt virágok lennének, meg nem mozdulva ülnek a bálterem tükrei alatt, összeszerített ajakkal, tétova tekintettel, türve a férfiak rajtuk el-elsuhanó tekintetét s lázadó szívvel viselve a meg nem közelítés, a nyilvános elhagyatottság maró szégyenét: ezek a szomorú falvirágok sokat tudnának beszélni a bálók kínos betegségéről.

Borbála anyja előtt nem ismeretlen ez a csillárfénynél, zeneszóval fogamzó szenvedés. Szimpotomáit ott látja leánya arcán. Titkolja, hogy észrevette. Tudja, hogy azt részvét nem enyhíti, vigasztaló szó csak súlyosbitja. Nincs itt más mit tenni, mint hazamenni gyorsan. Ott aztán hadd zárkózzék el a szegény leány szive titkolt bujával, hadd dőljön ruhástól az ágyra, hadd sirja ki magát.

Hazakészülnek. Egy rendező a szemébe hulló pinesikutya-fürtök alul észreveszi a készülődést, előrohan s kezdi marasztalni a nőket, szokásból inkább, mint őszintén.

— Hogyan? Ilyen korán! Esedezem, csak a következő négyesig! Hiszen csak most jön a java. Most kezdünk belemelegedni. Esedezem, ne méltóztassanak a bált megbontani.

Hanem azért elereszti őket s azzal az öntudattal néz a pinesifürtök alul a távozó nők után, hogy ezek az ő szeretetreméltóságának, előzékenységének megható emlékeit viszik el magukkal...

Mikor Borbála a táncterem küszöbére ér, megáll egy pillanatra és visszafordul. Egy tekintettel átnézi az elhagyandó termet. Ez a rövid, de mély visszánézés — néma búcsú mindattól, a mit ő itten hátrahagy.

Ez a bús visszánézés, ez a néma „isten hozzád“ nemcsak a légszeszesillároknak, a fényes falitükröknek, a bálterem flórájának s a tánczenének szólt: hanem a saját lényé egy részének is, mely ma éjjel, ebben a bálteremben halt meg s mely nem fog feltámadni többé soha.

A bálközönség számára, mely ott keringőzik, nyüzsög előtte, alig van egy tekintete. Mit nézen rajta? Ezek a lányok nem az ő kortársai. Ezek a tánczosok nem az övéi. Az a kinos unalom, a mellözöttségnek az a szétmorzsoló öntu-

data, egy féléjszakán át kimpaddá tette néki a pamlagot: egy szívszorító, megdöbentő önvallo-
mást esikart ki belőle, azt, hogy — *kivénült a bállokból.*

Ez a társaság az időnek egy ifjabb hajtása, mely őt nem ismeri el, mely a maga számára követeli a tért s mely elől neki meg kell hátrálnia.

A bál, ez a rózsakoszorus, kaczagó, könnyü-
vérű, tánczos, édes istennő, nem ismeri el őt többé kegyeltjének s nem tölt számára a bálgyönyör poharába. Elfordult tőle s közének egy szigorú intésével elutasítja őt.

Borbála megérti a néma intést, lázadó szívvel, de megadással fogadja, engedelmeskedik és elmegy a bál szomorú száműzöttei sorába . . .

Otthon ruhástól dől a vetett ágyra s párnájába temetve arcát — zokog keservesen.

Életének tavaszi hajtását, virágát, *ifju lány-
ságát* siratta, mely ma éjjel fonnyadt el a bálte-
remben . . .

A fütött, üveges folyosó csakugy visszhangzott a legvékonyabb soprántól, mely egy párhónapos legényke buját, baját tolmácsolta.

A mi mesterfogást siró csecsemő megvesztegetésére dajkatudomány a legrégebb kortól napjainkig — kitalált: azt a kis legény dadája mind

végig próbálta — a nélkül, hogy ezélt ért volna. Pistike nem hogy szép szóért, de aranyért sem hallgatott. Kicsi lelke névtelen fájdalmát utolsó esőpig ki akarta önteni, nem remélve megérte-tést, nem fogadva el vigasztalást.

A kis bánatos duda addig fújta siralmas nó-táját, míg egyszerre megnyílt a folyosó másik felét elrekesztő, elfüggönyözött üvegfal ajtaja s a ki azon kilépett, az Borbála kisasszony volt, egy magánosan élő, senkit nem látogató, senkitől nem látogatott, félénk, csönnes teremtes.

Borbála kisasszony ritka vendég ezen a fo-lyosón. Nem szeret a más ajtaja előtt taposni. Most is olyan bürtalan halk léptekkel hagyja oda jól őrzött kis fészket, mintha attól félne, hogy elvágják a visszavonulási utat mögötte.

Amint a fehérhaju, szürkeruhás kis nő apró lábai nesztelenül érintik a folyosó vastag szőnye-gét s amint, lassu haladtában, szelid, ijedős kék szemével óvatosan vizsgálja az idegen terrénu-mot: egészen hasonlít egy kis gyáva tengerinyul-hoz, mely szivdobogva bujik elő lyukából, készen minden pillanatban a visszaszaladásra.

A dada mosolygó örömmel nézett elébe a furesa látogatónak; szeretete ezt a jólelkű, félénk, elhagyott teremtest, a ki, ha a háziak nem voltak itthon, előjött lakosztályából és segített neki ké-nyeztetni a Pistikét.

Egy kissé eszelősnek tartotta ugyan Borbála kisasszonyt, amért olyan elvonultan él madarai, képei, virágai, könyvei és mókusai között: hanem nagy tisztelője volt. Ugy találta, hogy Borbála kisasszony, negyven éve daczára, még mindig szép azzal az ő fehér, keskeny arczával, nyájas, ijedős kék szemcivel, gyerekesen mosolygó, vékony ajakával, könnyű, tiszta alakjával. Néha, ritkán ének hallszott ki az elzárt lakosztályból. Borbála kisasszony énekelt vékony, gyöngye madárhangon szentimentális románczokat, amiket az ötvenes évek romantizismusa dalolt egykor gúár kísérettel. A dada akár megesküdött volna, hogy ennél még az angyalok sem, még a Mária nevenapján sem énekelnek szebben.

A mint Borbála kisasszony megjelent a folyosón, eltöltötte azt a saját illatával, szárított rezeda és mentha nehéz, de kedves illatával, melyel ma már csak akkor találkozunk, ha felnyitunk egy-egy rococo-szekrényt, mely nagyanyánktól maradt holmikat őriz.

Borbála kisasszony megbizonyosodván a feől, hogy rajtuk kívül egy lélek sincs idehaza, felbátorodott, hervadt kis arczával ráhajolt a bömbölő Pistikére s a moresos urfival enyelegni kezdett.

Pistike, amint Borbála kisasszony divatját multa hajdiszét, csipkegallérját s mithologiai alakokkal megnépesített email-melltűjét meglátta: rabja

lett e váratlan látványosság ígérétének s az orgonálást felfüggesztette.

Borbála a gyermekhez azon a hangon kezdett szólani, melyen madarait s mókusait kényeztette. Pistike is volt olyan értelmes, mint azok és nemesak megértette az udvarlást, hanem viszonozta is, amennyire hiányos nyelvbőségéből kitelt.

— Hogy szereti a kisasszonyt ez a kis lurkó, bizonykodott a dada. Igazán, szinte szerelmes bele.

Borbála kisasszony elpirult egész a halántékára simán fésült, fehér hajáig s zavarát nevetéssel igyekezett palástolni.

— Igazán szereti az aranyos? Édes szentem, Éva asszony, adja akkor ide ezt az én kis gavallérom.

A dada áttette az arkit a kisasszony ölébe s mikor látta, hogy Pistike jól találja magát új helyzetében: eszébe jutott, hogy leszalad a földszintre, a kapushoz és egy sornyi levelet irat haza falura a férjeurának . . . Ha Borbála kisasszony tartja addig a gyermeket.

Amíg Éva asszony a ház cselédsége titkáranál, az írástudó kapusnál járt: Borbála kisasszony — a madarak, képek, mókusok és könyvek nagy elámulására — Pistikével az ölében visszavonult szobájába. A kanárimadarak torkában megállott a fütty, a fürge mókusok sóbálványnyá váltan ültek lompos farkukra, mikor urnőjük ölében

azt az, itt még soha nem látott kövér, pufók, nagyszemű jószágot megpillantották. A nagy ro-coco-tükör őszinte, nyílt képe álmélkodva adta vissza ezt a szokatlan és csodálatos képet. A régi aczélmetszetek a falon hűledezve meredtek a váratlan jelenetre.

Borbála kisasszony pedig, csaknem anyai meg-indulások között, hurezolta körül szűz szobája pa-rányi vendégét. Bemutatta neki madarait, meg-énekeltetve őket s ingerkedett velük a kalitka sodronyán átdugott kisujja hegyével. Fölléptette mókusait az ő fölülmullatlan ugrándozásaikban, esengetyüs tornyokkal ékes padogáik belsejében. Játszott félkézzel zongorán és énekelt hozzá ro-mánézet. Felnyitotta a zenélő albumot s végigját-szatta az egész repertoírt.

A vendég elbájolva, nyitott szájjal s kerek szemmel élvezte a váratlan multság tarka és gazdag programját. Mikor Borbála kisasszony elfáradt a szokatlan teher hurezolásában és leült azzal a kandaló előtt: Pistike felszabadulva a lát-nivalók megvesztegető hatása alul, arra a positiv öntudatra jött, hogy ő szörnyen éhes.

És mert még nem volt szokva ahhoz, hogy igaz érzéseit bárki előtt is eltitkolja: egész otthonias bizalommal fordult Borbála kisasszonyhoz — kövér kis kacsóival oly helyen motoszkálva, ahonnan ta-pasztalatai szerint, joggal várhat valamit.

Borbála arcza lángvörösre vált s riadtan védekezett az urfi nyomozása ellen. A szokatlan ellenállás azonban még erélyesebb akcióra sarkalta az éhes kis embert s Borbála szive hangosan feldobogott, a mint a két ekzekváló kezeeske ott babrált a keble fölött.

Ez a kis epizód egyszerre buskomolylyá és merengővé tette. Lenézett a motoszkáló gyerekre, fősohajtott s szemeit elfutotta valami homályos esillogás.

Nagy bu hajtott meg fejét és a halvány kis arcza még fehérebbre vált. Életének szomorú meddőségét juttatta eszébe az éhes gyermek követelése, melyet ő kielégíteni nem tudott . . . Az ő életforrása elapadt, mielőtt feliakadt volna . . . Ah, az ő szive táját nem közelítették meg soha egyszerre szomjas, éhes ajkak . . . Ő nem ismeri azt az érzést, midőn a nőre odatapad az anyaság gyümölcse, midőn a teremtés folytatódik egy idylli perczben, midőn az egyik élet édes, fehér cseppek alakjában szivódik át a másik életbe.

Ah, pedig ő is arra volt alkotva, hogy odaadja magát táplálékul egy ilyen rózsaszínű, puha, éhes, drága kis pióczának . . . Oh, neki is voltak anyaságra alkotott fehér, ruganyos keblei. Az anyaság vágyát ott viselte ő is ama fehér halmok alatt, miknek szüz bimbóin átpiroslott az élet rózsaszine . . . Oh, hánszor jött szenvedélyes hul-

lámzásba e kebel, mikor lelkét, nőiségének egész mivoltát megremegtette a vágy és szűz testének minden parányában megszólalt az anyaság ösztöne — lázadva, követelve jogait, — jogait a teremtés isteni munkájához, a termékenységhez . . .

A vágy elhamvadt s elhamvasztotta őt magát is. Az ő életfája gyümölestelenül hervadt el. Az ő létének nincs folytatása . . .

Borbála sirni kezdett. Meleg könyvek peregtek a gyermek szöszske fejére. Zokogás vegyült a kanárik csiesergése közé.

Pistike, ügyet sem vetve az általa okozott szomorúságra, folytatta a pandurkodást s felnyitott egy gombot a ruhaderékon.

Borbála ajkain egyszerre különös, szomorú és mégis tréfás mosoly tűnt elő . . . Hát jól van. Hadd teljék kedve a kis szentelennek. Hadd találja meg, amit keres. Aztán ő lássa, ha csalatkozni fog . . . És Borbála, hogy egyszer legalább érezze gyerekszáj érintését azon a szűz helyen, fölnyitotta corsettejét s a gyermeket *odavonta* . . .

Fölsikoltott az érintésre, mely mint villany-ütés futotta át egész valóját. Elkábult egy pillanatra s egy perczig abban az illuzióban élt, hogy az életforrás fölfakadt, hogy ő anya s gyermekének adja oda önmagát . . .

Pistike vetett véget ennek az édes illuziónak. Amint észrevette, hogy rá van szedve s

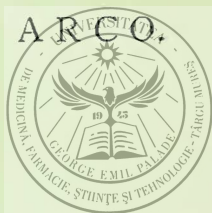
hogy ő itt meddő munkát erőltet: méltatlankodni kezdett és sirásba fogott . . .

Mikor Borbála este, lenyugvás előtt, imádkozni kezdett, nem mert fölneézni a Mária-képre: azt hitte, ma nagyot vétkezett . . .

Aztán pedig arczczal borult a párnájára és megsiratta nőiségét, amely elfonnyadt . . .

SZENT ANTAL FÁJA.

I.

Abban a csupasz, kősziklás, lakatlan völgyben, melynek alján mozdulatlanul, elhagyatva fekszik a sötétzöld tükrű Lago di Loppio: a szédületes fekvésű Castello Verde komor, fekete romjai és a püspöksüveg-formájú Paternoster orom között elterülő út mellett lát az utas egy magános, vén olajfát.

Nem lehet e lombtalan, keshedt fa mellett elhaladni — a nélkül, hogy az ember ügyet ne vessen rá. Messzinnen úgy néz ki ez az *egy* fa, mint *három* szertelenül nyurga, nyakigláb koldus, a kik elunván magukat az ember nem járta út mellett való meddő ácsorgásban, azzal mulattatják egymást, hogy kaucsukemberré képezik magukat és testük minden porcikáját elgörbitik a kifíczamodásig.

Odaérve látjuk aztán, hogy a három kaucsukkoldus tulajdonkép egy olajfa, melynek bél-

sével kifordult, ezüstfehér törzse három felé repedt s részei úgy eltávolodtak egymástól, mintha többé tudni sem akarnának az atyafiságról.

Mikor olasz megy el ez önmagával meghasonlott, önönmagát parodizáló fa mellett: megemlinti kalapját s egy kurta fohászt küld szent Antalhoz, ahhoz az egyetlen szenthez, a kit az olasz respektál és a kit soha össze nem szid. Sőt mikor az egyetemesebb káromkodási nagy litániába valamennyi szentet sommásan emlegeti: el nem mulasztja szent Antalt kivenni, külön megemlítve, hogy felöle nincs rossz véleménynyel. „Maledétti ládri, birbánti tatti i sánti — fouché San Antonio.“

Ennek a ~~distingváló~~ szentnek köszönheti az a vén olajfa, hogy ~~nem~~ ~~regem~~ ki nem vágták s tüzre nem tették. Az urcói hagyományok szerint, a zsandárvilág előtti időben, e fa alatt támadtak meg egyszer az útonállók egy móri-i kereskedőt. A veszedelembé jutott kalmár szent Antalt hívta segítségül. Nem hiába hívta. A szent férfit, a hívó hangra nyomban megjelent — az olajfa tetején s onnan kiáltott le a zsványokra, hogy mindjárt hagyjanak békét annak a becsületes szatócsnak, mert ha nem, úgy vele gyűl meg a bajuk.

A banditák felnéztek a fára, ott látták a szentet, a mint egy nagy, ezüst, püspöki pásztorbottal fenyegette őket. Nem is várták be, hogy

a szent leszálljon s a nyakuk közé verjen a kampos pálczával: abban hagyták a fosztogatást és elszaladtak.

Azóta a fát szent Antal fájának hívják, tiszteletben részesítik és a szent névnapján búcsút járnak hozzá.

Pedig a kegyes férfiú e saját, külön fájának az utóbbi időkben rossz hire támadt. Életmentő tulajdonsága életvesztővé vált. Szent Antal nem jelent meg többé a csupasz ágak közt; helyette mindenféle bűnös halandó bitorolta a fát, mint megszálló helyet. A környék életuntjai ugyanis ezt a tisztos csodafát szemelték ki olyan fogasnak, a mire a lelkük terhét a testükkel együtt felakasz- szák. És mintha az öngyilkossági mánia járvány gyanánt terjedt volna szét a szent fa környékén: alig volt hét, hogy egy-egy nagy érett gyümölcs terhe alatt ne görnyedt volna valamelyik ág. Sőt megtörtént az is, hogy a Móri és Arcó között közle- kedő postakocsi utasai egyszerre három öngyilkost vágtak le az ágról, egyet még szuszogva, a más kettőt elkészülten.

Megsokalták ezt a móri-i és arcó-i podesz- ták s abban állapotok meg, hogy miután szent Antalra való tekintetből a fát ki nem pusztíthat- ják: felváltva hol egy móri-i, hol egy arcó-i And- rást állítanak örnek a fa alá, hogy elkardlapozzák onnan a rossz szándéku famászókat.

Mikor az arcó-i strázsa, az első napi őrállás után, eljött, hogy móri-i ezimboráját felváltsa: nem a fa alatt, hanem a fán találta azt, a mint a völgyön végig bögő bóra által megtánczoltatva — a bokáit vorte össze. Az első strázsa öngyilkossága úgy elremitette a két város Andrásait, hogy egy sem akart többé a fa alá posztra állani. Félttek, hogy megkivánják azt a nyakravalót, a mit szent Antal osztogat a fára mászóknak.

A fa strázsálásával tehát felhagytak. A ki fölkiwánkozott a fára, fölmászhatott rá s válogathatott a kényelmesebbnél kényelmesebb ágakban: senki sem zavarta.

Giannino Munari azonfelül, hogy a legfeketébb bajuszu s legnyalkább legény volt Arcóban, a legsötétebb és legzamatosabb bort mérte a legfüstösebb ostériában. Rhaetiai bort, a mi után a mezitlábos barátok gvárdiánja is megnyalta a száját — eldeklamálva Virgilius versét, a mit a nagy poeta erre a borra irt, mikor kétezer év előtt klimatikus gyógyhelyre jött, az akkori Arcóba: *Et quo te carmine dicam Rhaetice? Nec cellis ideo coutende Falernis . . .*

Elttekintve a jó édes bortól, az ostéria látogatott volt azért is, mert a koescmának a fehéren

tajtékHzó Sarcá-ra kirugó verandáján, ha elkurjantotta magát valamely vig czimbora, a szemközt levő hegyborda négyszer visszhangozta a kiáltást.

Miután nincs a világon nép, mely úgy szeretné a saját hangját hallani, mint az olasz: ez a négyszeres visszhang megállapította Giannino szerencsését. A veranda soha sem volt kurjongatók nélkül. A sok korhely torok ivott és kiabált. Az arcó-i legények addig kiáltották bele a visszhangba a szeretőjük nevét, a mig berekedtek s aztán addig locsolgatták kurjongatásban fáradt gégéjüket, a mig eláztak. Giannino pedig nem gyözte forgatni a csapot, imi krétával a rovást az ajtó szemöldökfájára s felaggatni a sok, zálogban hagyott, malaczpó köpönyeget.

Hanem addig tartott ez csak, mig harmadik szomszédja, a furfangosság és uzsoráskodás hírében álló Matteo Tossi rá nem jött, hogy az ő porticójáról csak olyan jó minőségű, négyszeres visszhang kapható, mint a milyennel Giannino dicsekszik. Ezzel a felfedezéssel egyidejűleg csapra vert egy hordó fekete bort s elkezdte azt kiméretni — a felesége által.

Egy hétre rá Giannino kötéllel se tudott vendéget fogni magának. Arcó összes korhelysége Tossihoz tette át a főhadiszállást, a hol a czukros fekete bort szép menyecske mérte ki s a hol a

négyszeres visszhang mellett még más élvezet is kimálkozott: a versenyköpés.

Tossi portico-ja ugyanis szintén a Sarcia ágyára könyökölt ki — azon a helyen, a hol a zuhogó, tajtékos viz közepéből egy óriási fekete gránit tömeg emelkedett ki. A köszikla felső lapja sima, szabályos négyszög és fényes, mint a polituros asztal. Erre a gránitlapra ráköpni: egyik főbeesvágását és élvezetét képezte az új ostéria közönségének. Ez a becsvágás azonban nem volt könnyen kielégíthető, miután a gránit és a portico között a távolság nem volt kisebb három ölnél. Arcóban ugyan jelesen képzett műköpdök vannak, hanem e távolság leküzdése próbára tette a legroutinirtabb tehetséget is. Ebből verseny keletkezett, fogadások történtek, győzelmi torok tartattak: olyan veszekedett, jó kedvű lárma folyt egész éjszakákon Tossi uram portáján, hogy a podesta a harmadik utczában sem tudott aludni tőle.

Giannino pedig akár bezárhatta az ostériát, oda se nézett az ördög se, legfőlebb egy-egy kolduló, mezitlábos barát, a ki ha jól felöntött a garatra, csak fél czechet fizetett, a másik felét pedig leimádkozta.

Giannino, hogy a bora rá ne savanyodjék, maga kezdte iddogálni s itta addig, a mig tartott belőle. A milyen számító, józan firma volt azelőtt,

olyan léha, korhely fráter lett az üzlet hanyatlása óta. Végre elitta mindenét, el a házat a feje fölül, el a köpenyeget a testéről. Mikor aztán beitta az utolsó vadgarast is, elment ahhoz a meztlábos szerzeteshez, a ki legtöbbit segített neki a maradék bort fogyasztani. Giannino meggyónt, penitenciát tartott, beszámolt az istennek, miután az emberekkel már rég megcsinálta a számadását . . . Aztán elballagott szent Antal olajfájához — azzal az elhatározással, hogy felakasztja magát.

Gianninonak már nyakán volt a hurok, még egyszer körültekintett a világban, melyet elhagyandó volt, elővette kebléből az anyjától maradt anulettet, megcsókolta, azután felfohászzkodott: szent Antal segits! . . . de éppen, midőn függélyes állásba helyezkedett volna, egyszerre egy szép kis sárga madár, egy kanári, szállott a vállára.

A kis jószág, üzetve egy csoport verébtől, Giannino-nál keresett pártfogást, ijedt sipegéssel panaszolva el üldöztetését. Az öngyilkosjelölt abban hagyta az ugrást, nézte-nézte a fáradságtól és rémülettől pihegő, ragyogó szemű madárkát, mely olyan nagy bizalommal van hozzá, ő hozzá,

a ki minden bizalmát elvesztette már önmaga iránt. Addig nézte, addig nézte, míg megsajnálta, megszerette ezt a füresa új barátot, mely akkor szegődik hozzá, mikor ő a végső utra készül. Megfogta a madárkát, megcsókolta barna esőrét, füttyölt neki egyet biztatóul s aztán elkezdett gondolkozni, hogy mit csináljon védenézével? Elereszsze őt és ő maga folytassa az abbahagyott átkos munkát? Akkor az a sok semmirekellő veréb, mely a fa körül ólálkodik, ismét közrekapja ezt a kis gyámoltalant és halálra üldözi! Nem, ezt nem engedheti meg. Gianninoban soha sem csalatkozott senki a ki bizott benne, ne csalatkozzék hát ez a madár sem.

Elhatározta, hogy először a madarat helyezi biztonságba s csak aztán rendezi a saját magán ügyét.

Kivette a zsebkendőjét, beletette a madarat, aztán a kendő négy csücskét a szájában összefogva — lemászott a fáról s bement Arcóba.

A város alatt egy csoport suhanczezal találkozott, kik az olivák ágait s a borostyán- és magnoliabokrokat fürkészték.

Egy elszabadult kanárit kerestek, a Tossiné elszabadult kanáriját, melyre egy ezüsttallér jutalom volt kitűzve.

Gianninoban egyszerre vágy támadt, hogy

megkeserítse azt az asszonyt, a ki részes az ő tönkrepusztításában. Ő bizony kitekeri a kanári nyakát s úgy küldi haza döglötten, hadd sirjon az asszony. Lelkiismerete azonban, melyet csak az imént mosott a gyónószékben hófehérre, elutasította ezt a gonosz, kegyetlen szándékot.

Elvitte a madarat Tossiékhoz. Az asszony csakugyan sirt, csakhogy örömeiben. Bolondja volt a kis énekesnek. Olyan nagy volt az elragadtatása, hogy megölelte Gianninot, a kinek barna arcza fellángolt, mikor a szép asszony meleg, bársonysima képe az övét érinté.

Az ölelés jól esett, hanem a tallért visszautasítá:

— Isten áldjon meg, szép asszony. Arra a nagy utra, a mire indulok, elég utra való nekem a te ölelése.

A menyecske marasztotta. Ha már elmegy innen, ne haraggal menjen. Üljön utoljára az ő asztalához, legyen vendége, igyanak egy carafából.

Addig beszélt azzal a vérvörös, édes szájával, addig mosolygott azzal a mandulaformájú, nevető szemével: míg Giannino leült, evett, ivott, kocczintott a menyecskével, nyomogatta a lábát az asztal alatt s egy bevetődő csimpolyás muzsikája mellett úgy megtánczoltatta, hogy Tossi

uram görbe szemmel kezdett nézni és mondott volna is valamit, ha a felesége papucsától nem tart . . .

Giannino másnap egy kissé fájós fejjel ébredt föl Tossiék egyik szobájában s a mint a tegnapi nagy mulatságra és annak a legvégére gondolt: egyet mosolygott és úgy találta, hogy a tegnapi gyónás egészen kárba ment s akár előlről kezdje.

A mi a szent Antal fáját illeti, arra bizony éppen nem gondolt. Nem ért rá, hogy oda kísértálgon. Sok dolga volt és ő ki akart tenni magáért. Hadd lássa a szép Tossiné, hogy derék, iparkodó gyerek ez az ő új püszérjük.

Tossi uram pedig ettől fogva elkezdte átkozni önmagát és azt a napot, a mikor ő rájött, hogy nekik is van négyszeres visszhangjuk. Az átok, úgy látszik, megfogamzott, mert Matteo Tossinak csakugyan átkozott egy helyzete volt — a saját házában. Nevették is érte; ki a szemébe, ki a háta mögött.

A nevetést még csak eltűrte, hanem mikor egyszer sajnálkozni is kezdtek felette: akkor már kétségbeesett. Az igaz, hogy furesán sajnálták.

— Beh kár, sopánkodtak a sajnálkozók, hogy Tossi uramnak, mert féltékenykedett, csak egy fogát verte ki a felesége.

A boldogtalan uzsorás-koreszmáros — látva, hogy míg szarvakat kap, fogait elveszti: elbúsulta magát és felkereste a szent Antal fáját, mely már régen nem hozott gyümölcsöt.

Miután az ő vállára nem szállott kanárimadár abban a pillanatban, amikor a hurkot nyakára tette: őt biz ott találták másnap — a felesége köténye madzagán.

A NAGYHERCZEGNŐ.

A bulldogképü, izmos kocsis csaknem hanyatló fekszik magas ülésben: úgy huzza a gyepelőt. A szij feszül, a két telivér pej ivalakban görbitett nyakkal, prüszkölés, zablacsörgés között megáll.

Az olivabogyót szedő parasztok a hosszú létra derekáról szájtátva bámulnak le a fényes udvari fogatra. Az ezüstpaszomántos, fekete livrées szolga lelketlen automata-pofával, vízszintesen előrenyújtott nyakszirttel, kopasz fejbubját alázattal mutogatva — áll a felnyitott üvegajtó mellett. . . . Egy 9—10 éves leány és egy ünnepélyes vén dáma szállanak ki a hintóból.

A livrée kiegyenesíti nyakszirtjét, hogy egy piros és egy fekete napernyőt vegyen ki a hintóból. Felnyitja a pirosat s újabb nyakszirtgörbülés mellett nyújtja át a leánykának, aki egy könnyü, kedves főhajtással viszonzozza a szolgálatot.

A madame pedig ezalatt erősen hunyorgat,

mert épp arczába tűz a déli nap. A livrée a második napernyővel vesződik, melynek masinája, ugy látszik, nem akarja elárulni titkát. A madame, jobban ismerve jószága nyitját, minden bizonynyal hamarabb boldogulna, ha kivenné az inas kezéből. De a rang nem engedi, hogy cseléd dolgába avatkozzék bele. Azért inkább tovább hunyorgat és pörkölődik a napon.

Végre roppanva enged a napernyő, a livrée nyakszirtje ismét görbül, de nem igen mélyen. A madame fején is meglillen köszönésképen a fekete strucz toll, de mérgesen inkább, mint barátságosan.

A piros és fekete napernyő megindulnak az olivák felé, a napsüttött, fehér ösvényen. Amint az utfordulónál eltűnnek a szem elől: a livrée fegyelmezett alázatossága eltűnik: ásit, nyujtózkozik s Lerchenfeld dallamos jargonján szidja Arcót, ezt a hitvány, unalmas fészket. Az angol kocsis nem szól semmit, hanem megkinálja magát egy félfont bagóval, a mitől a bulldog-ábrázat még monstruózusabb lesz.

A színes és sötét napernyő már a hegy dederekán tart. Férjeiknek ételt vivő parasztnők jönnek, mennek az uton. Az ételből minél kevesebb, Rhaetia fekete borából annál több van a kosárban. Oh, az arcói parasztnak nincs rossz gusztusa! Nem adja el, maga issza meg azt a bort,

melyet egykor Augustus császár szüresölt és Virgilius dicsőített.

Tourista társaság, csörtetés, zaj, dobogás közt, mint valami lavinaomlás, száll le a hegyoldalon. A nők csengettyüs szamarakon, miket olajbarnaképü, karbonárikalapos ficzkók vezetnek; a férfiak tiroli, zöld harisnyában, szeges czipőkben, nagy botokkal.

Amint megpillantják a piros napernyőt és az alatt azt a hirtelennőtt, keskenyvállu, fájósszemü, sápadt leányt admirálják, hosszú mantiljában, sárga czipöcskéjében: abban hagyják a zajongást, az ut két szélére osztottan mennek el a lányka mellett, némán, tiszteletteljesen köszöntve azt.

A lányka kecsesen hajlja meg fejét, melynek vállra omló, dúsz, nehéz, fekete hajzata anynyira ellentétben áll szinehagyott, esenevész vonásaival, vézna, könnyü alakjával.

Ami a fekete napernyőt illeti, őt az ordináre népséggel való találkozás láthatóan bosszantja: azért egy tekintetre sem, csak egy hideg főbiczentésre méltatja a társaságot, melynek sorai közt egy királynő fenséges megközelíthetlenségével halad végig.

Csendes, elhagyott utra térnek a leány és kísérője. Az ut egy helyütt kiszélesül, lejtős teraszt alkot, melyet sugár cziprusok és borostyán-cserjék szegnek be. A terasz dél felé szabad s

látóhatárába esik az egész arcói völgy, fehértajtékos, zöld folyamával, olajerdőivel, vörösfedelű, tarka villáival, fehér ösvényeivel, aranyos-zöld magnoliáival, szőlőskerteivel, kanyargó esaternáival, ezerötszáz méter magas, hóval fedett szikla-kerítésével, mely délről nyitott s szabadon hagyja a kilátást a Garda zöld tükörére s az ezüstpárás ködön átmosolygó olasz földre.

A terasz egyetlen falóczáján egy deresfejű, szürke körszakállas ur sütkérezik a napfényben s szivarja kékes füstjén át dél felé néz és elméláz. Mire gondol? Ki tudná azt . . . Ki mondhatná meg azt, mire gondolnak a számüzött királyok, mikor megpillantják a földet, mely látta lehullni koronájukat és látta őket, életükért remegve, tova menekülni . . .

A számüzött király, a mint észreveszi a piros napernyőt, fölkel helyéből és elébe megy. Mint jó rokonok üdvözlik egymást. A fekete napernyő pedig egyszerre tulad királynői fenségén s vág egy olyan mély bókot, amilyennel egy udvari gouvernante tartozik egy királynak.

A számüzött király karonfogja a leánykát, megdicséri, amiért oly jó színben (?) van ma, eltréfálgat vele s nevetgélve, mint aféle jókedvű halandók, ülnek le a lóczára. A madame pedig állva marad s csak akkor ül le a pad legislegszéltre, mikor a király egy kézintéssel megengedi.

A leányka hirtelen figyelmessé lesz, finou metszésű, betegségtől megvékonyított és érzékeny orrocskáját föl tartva — szimatolni kezd a légben.

— Ibolyaszag. Itt valahol ibolyabokornak kell lenni, mondja s fölkel, hogy utána nézzen.

Mennek mindhárman ibolyát keresni a hegyoldalon, a bokrok tövében. A király diadalkiáltást hallat, mintha elvesztett koronáját találta volna meg: felfedezte az ibolyabokrot. Mire odafut a többi, már le is szüretelt. A kis csokrot odatüzi a leány keblére, a király kezét csókol érte . . . És a dereshaju ember a szép, idylli pillanatban felejt, hogy egykor rendjeleket, saját rendjeleit tüzte államférfiak és hadvezérek mellére, a kik előtte féltérden álltak.

Visszatértek a lozárá. A bokrok közötti bujkálás megártott a leánynak, a kis beteg mell ingerelve van és köhögésben tör ki. Kifárasztva a rohamtól, odahajtja fejét a király vállára, ki átkarolja gyöngé, vékony testét.

Igy látva őket, a számüzött öreg királyt s a számkivetett ifju nagyhercegnőt egymásra hajoltan, egymást átölelve, magárahagyottan: az ember szive, ha az republikánus is, megesik felettük . . . Szegény földönfutók! . . .

Hallgatva néznek dél felé. Monte Recchetta s Monte Brione közt, a Garda kékesfehér ködbe elvesző zöld tükre fölött . . . az ott az olasz ég.

A felhők, mik arról jönnek, látták Nápolyt, látták Toscanát, mely két haza volt egykor: egyik a deresfejü ember, másik a sápadt leány hazája. Most egy haza lett belőlük és az nem ismeri, kizárja, be nem fogadja őket. Egykor minden őket uralta ott; övék volt a szép olasz paradicsom, annak minden fája, vize lelketlen és lelkes lakója. Nevük ott volt a miséző pap imájában, a katona esküjében, a pénzeken, a hadi zászlón, a bíró ítéletén. Most nincs ott semmijük, kivéve egy pár tuczat rozsdás érczkoporsót s azokban néhány marék hamut. Nevük kiment a forgalomból, csak a czimeres sirkövek s a számtüzetési törvény tesz említést felőlük.

Tekintetük bus soványgással kutatja a meszeség ködén át azt a földet, mely kitagadta őket . . .

* * *

Egy féllábu öreg ember járja sorra az arcói villákat. Nyakába akasztott börszifjon sipládát czipel. A milyen nehezen huzza lábát az öreg, olyan kinnal nyögi ki magából a korhadtszert a melódiát. A legtöbb sip már nem ad hangot, csak szusszan egy keserveset.

Az öreg ember sovány, földszinü keze lázasan, reszketve dolgozik a kintorna forgatóján. Azonban a dal, mely tördelten, fogyatékosan bug

elő a sipokból, csak őt magát ragadja el. Neki Garibaldi-himnusz az, ami másnak paródia, furesa zagyvalék.

Az összecsapzott, sárga bajusz alul dünnyögés hallszik. Az öreget úgy elkapta az induló hangja, hogy a szöveget éneklí.

Kinyílnak a sírok,
Kikelnek a holtak . . .

A sipláda tetején egy szomoruképű, kis majom ül, a gazdája rongyos kalapját tartja, a mibe gyéren hul a soldó. A majom végfájdalmas pofával néz bele a kalapba és onnan az öregre s csak éppen, hogy nem mondja: Gazdám, rosszul megy az üzlet. Kevés a soldó.

Az öreg egy villa elé ér, mely a többieknél jóval csendesebb. Egy arcói rendőr üget elő gyorsan, hogy a vén kintornást elzavarja onnan, mikor, a vasrácsen belül, a mirtusbokrok közül, megszólal egy hang s pártjára kél az öregnek.

A rendőr, amint meglátja a pártfogót, egy kékruhás, sápadt leányt, alázatos lesz és elhordja magát. Az öreg pedig csak végig csinálja a Garibaldi-himnusz fülbotránkoztató paródiáját.

A leány, a sokái gumatkozó beteg szomoru kíváncsiságával nézi a vén muzsikust, a bánatos majmot, a kopott sipládát s az öreg ember falábat, aztán, mikor a sipláda utolsót nyekken,

azzal az érdeklődéssel, melylyel a sokat szenvedő viseltetik a szerencsétlen iránt, kérdezősködni kezdett az öregtől.

— Hová való?

— Nápoli-ba, signorina.

— Hogy vesztette el a lábát?

— Ellőtték, signorina.

— Háboruban?

— Igen, signorina.

— Ki ellen harczolt?

— Én? Senki ellen. Nem voltam katona, signorina. Kereskedő voltam Nápoli-ban, mikor a Bombakirály lövette a várost. Egy bomba ott robbant szét az én boltomban. Megölte öreg apámat, fiatal feleségemet. Én fellábbal megszabadultam. Halottaimat eltemettem, halomralőtt házikómat ott hagytam s azóta csavargó vagyok.

A leányka még sápadtabb lett az elbeszélés alatt.

— Miért nem folyamodott kárpótlásért? kérdé és hangja reszketett.

— Ugyan kihez? Jó isten! Hányan mentek tönkre akkor! Ki segíthetett volna annyi emberen?

— Miért nem fordult a királyhoz?

— A savoyardó-hoz?

— Nem. A másikhöz.

A vén ember sárgás szemfehérét még job-

ban elfutotta a düh epéje. Aszott keze ökölbe szorult s lecsapott a kintornára, hogy az megrecscent. A kis majom ijedten szökött gazdája vállára.

— Ahhoz? Hát az én halottaim! Fel tudta volna-e támasztani őket? Az nem olyan könnyű, mint megölni. Ahhoz értett, hogy kell öreg embereket, asszonyokat megölni. De életet adni! . . .

Az öreg ember hangja elesuklott, a köny kicsordult szemeiből, tova lódult és észre sem vette, hogy a leány, a ki maga is könyezett, valami fényest nyújt utána.

A kis majom pedig szörös, sovány karjával átölelve sirva bandukoló gazdája nyakát, szomoruan, csaknem szemrehányóan pislogott vissza a leányra . . .

* * *

Másnap ismét ott piroslott az ifju nagyherczegnő napernyője az olivaerdős hegyoldalban. A szokottnál is halványabban, némán haladt az uton. Kis feje előrehajlott, talán attól a tömött, nehéz hajtól, talán korai gondok terhétől, . . . Gondok, egy tizéves homlok mögött! Egy nagyherczeg leányának homloka mögött! Lehetséges ez? . . .

Az ut oldalán, a bokrok zöldje mögül kék

szemek mosolyogva nevetnek föl reá. Tőle nevethetnek ; odasem néz ma kedvelt virágainak.

Bokorról bokorra követi egy csomó, éhes, lármás veréb, miket egyszer süteményhulladékkal traktált s mik azóta megrohanják mindig a vörös napernyőt. Lármázhatnak, szentelenkedhetnek, nem kapnak ma semmit. Az elnélyedő leánynak se egy morzsája, se egy tekintete nincsen ma számukra.

Eljut oda, a hol kétfelé vál az ut. Az egyik ösvény végén látni a napsütött terászt, a padot s a padon a szivarozó öreg rokont, a ki ő reá vár.

A leány habozva, néhezen lép a keskeny utra.

E pillanatban ágyulövésekhez hasonló dördülések reszkettetik meg a levegőt. Robbantanak a sziklahegység kőbányáiban. A dörrenést a hegyvidék sokszorosán adja vissza. Mintha ostromágyúk ütegei felelgetnének egymásnak hosszan.

A leány megdöbbenve áll meg. Ez ágyulövésekhez hasonló hangok eszébe juttatják a bombát, mely elszakította az öreg kintornás féllábát és megölte apját, feleségét . . . Ott látja alig ötven lépésnyire azt, a kinek parancsára az a bomba lecsapott, hogy zuzzon, öljön . . .

Egész kis teste végigborzongott, fogai ösz-

szeverődtek s arca szinte kékre vált az irtó-
zattól . . . Megfordult és visszafelé indult.

— Fenség, szólt a megütközött gouver-
nante, hova siet? A felség amott vár reánk.

— Rosszul vagyok. Hazamegyek.

A gouvernante ijedten fogta karon az ide-
ges láztól meglepett, tántorgó leányt, hogy őt a
hintóhoz levezesse . . .

KATONATEMETÉS.

Azt hiszem, Menander mondta, hogy a kit az istenek szeretnek, azt fiatalon veszik magukhoz. Azt a jó fiút, a kivel négy nappal ezelőtt még együtt dőzsöltünk a Garda-tóra néző Romanzolló oliva-erdős oldalán, egy latteria verandáján egy verdung — kecsketej mellett: szeretlették az istenek, mert huszonnyolcz éves korában, éppen születése napján, szölitották el magukhoz.

Nem tanácsos ugyan kritizálni az istenek dolgát, de én azt hiszem, hogy az istenek magukhoz vehették volna őt — először: esztendő-kig tartó lassu kinzás nélkül, másodszor: akkor, mikor mellette van az édes anyja. De mit használ minden beszéd — ott, a hol az ember istenekkel és fait accomplikkal áll szemközt.

Hogy hívták? Nem tartozik ide. A névtelenség nyugalma illeti őt meg legjobban. Neve föl volt írva az osztrák-magyar hadsereg tisztí-

lajstromába: onnan most már kitörültek; rá van mázolja esetlen, nagy fehér betűkkel egy sárga fakeresztre az arcói temetőben; onnan őszi eső mossa, nyári nap süti majd le; be van vésve egy messze távol kesergő székely anya szívébe s onnan nem törli ki soha semmi. Az ő neve tehát meg van örökitve. Szebb, dicsőbb pantheon az emlékező, bús anyaszív, mint a hitvány könyvpapíros, e mától holnapig tartó, haszontalan rongy. Ezért kímélem meg nevével a nyomdafesték egy napos halhatatlanságának olesó nimbuszától.

De mert hazánfa volt, mert idegen ég alatt, idegen földben nyugszék, egy pár magyar szót hadd szenteljek emlékének, ha már hazai virágból kötött koszorút nem tehetek sirhantjára . . .

A rívai katonabanda megszólalt ma délelőtt is,⁵⁷ csakhogy valamivel korábban, nem a Kur-Hotel sétaterén, hanem a mezitlábos barátok zár-dája mögött és nem operette-nyitánnyal kezdte, hanem egy indulóval, mely melódikus zokogás gyanánt töltötte be az arcói völgyet, bús, szag-gatott visszhangot keltve föl a hegyoldalokban.

Az én kecsketejes székely czimborám muzsikáltatta ott magát: szegény hadnagy barátomnak szólt ez a nagy tisztesség, a ki különben nem volt többé sem hadnagy, sem székely, hanem meghonosult, békés arcói polgár. Arcóban polgárjogot nyerni pedig annyit tesz, mint meghalni és eltemet-

tetni arcói kavicsos föld kebelébe. Ezt a vicczet, mely találó volta daczára sem neveltet meg soha senkit, egy német ujságíró csinálta. „Ha meghalok, szólj orvosának, tudassa, kérem, a redakcióval, hogy ne várjanak; mert expatriáltam és arcói polgár lett belőlem.“ Ez az ötlet volt a szegény fiu hattyudala. Másnap már megnyerte a polgárjogot. E, halálverejtékezés közt született ötlet azóta mindig fölelevenül, a hányszor egy-egy kúrgaszt beadja a kulcsot.

Siettem a halottáskamra felé, a honnan a temetés történni szokott. Az istenek által szeretett ifju hazafiára akkor tették rá a koporsó fedelét. Temetéseként mindig ez a legszomorubb pillanat. Ekkor kezdődik az a rettenetes *soha többé*, melynek első pillanatai a legkinosabbak.

A mint a koporsófedél ráborul arra a lényre, a kinek kiszzenvedett arczáról, elhidegült vonásairól le nem tudjuk venni tekintetünket: az örök válás gondolata rettenetes villámként nyilallik át lelkünkön . . .

Ne, ne tegyék még rá azt a fedelet!

Hadd lássuk még egyszer, még egy perczig, csak egy szempillantásig azt, a kit soha többé nem lát földi szem.

Halva bár, de miénk ő addig, a mig szemünk rajta csügghet, mig láthatjuk a vonásokat, mik némaságukban is beszélnek hozzánk — az

elhagyott boldogságról, az örök válás fájdalmáról,
a soha többé rettentő végtelenségéről . . .

Szegény fiu!

Neked nincs senkid, a ki a rád boruló koporsó-fedelet, legalább egy perczre, visszatartsa . . . Ebben a végső pillanatban, midőn utolsót csillan végkép lezárt szemeidben isten napvilága: idegen szemek néznek te reád.

Ha édes anyád itt volna, hogy öntené rád szerető, gyászoló lelkének nagy tengerét e momentumban! De így egy köny, egy szó, egy sohaj nélkül rád teszik a fedelet, egy szerető szem se néz, egy hang sem kiált utánad; midőn elsüllyedsz az ismeretlen, nagy sötét mélységbe, — a koporsó enyészetébe.

Leszegezték a koporsót . . .

A halottas-kamra ajtajában egy csoport, mindkét nembéli olasz ácsorog. A tompa kalapácsütésekre a nők kötényeikkel törlek szemüket. Lehet, nem a halottnak szólt a köny. Lehet, hogy azoknak a fehérhaju, fahéjbarna, ránczos képi anyókáknak ez a holt katona eszükbe juttatta fiaikat, kiket a császár elvitt messze katonáknak s kiket, ha meghalnának, ép így nem siratna senki . . . A férfiak azzal a végtelen közönynyel nézik a jelenetet, a mire csak olasz ember képes. Két kezét mélyen sülyeszti le nadrágzsebébe, lábait szétveti, nem szemközt, hanem oldalt áll és

csak úgy a vállán keresztül nézi az egészset. Egész magatartásával, egész lényével azt fejezve ki, hogy neki semmi köze az egészshez; nézni meg-nézi, mert nincs más dolga, de bele nem avatkozik sem tett, sem érzés útján. Egyiknek-másiknak szeméből részvét helyett bizonyos lappangó, gonosz káröröm olvasható ki — a felett, hogy kevesebb van ismét egy ellenséggel, egy osztrák katonával.

Örökzöld koszorút tesznek a koporsóra. Anyja, kedvese virágokból fontak volna koszorút a fiatal halottnak. De katona volt, harczolt egykor és győzött, megilleti őt a cserkoszorú, vagy a babér is.

Ki volt az, a ki erre gondolt; kinek a koszorúját viszi az ifju hős a másvilágra? Kérdém a koszorú hozóját, hogy ki küldte az örökzöldet? Egy nevet említ, egy nevet, melyet egy katona visel, olyan katona, ki csak a királytól fogad el parancsot. Jól ismerem e nevet; történeti nymbusza van; nyert csatának fényes emléke fűződik hozzá; de hozzá fűződik hazám szenvedése, nemzetem rabsága, véreim üldöztetése is. Nagy név, respektálom, de mint magyar, nem rajongok érte. Ez a koszorúküldés azonban, nem tagadom, meghatott. Senki sem gondolt itt a szegény katonára kegyelettel, csak ő, senkinek sem volt koszorúja ez egyszerű, siratatlan koporsóra, csak ő

neki. Akkor, mikor megszűnt parancsolója lenni az igénytelen tisztnek, úgy viselte magát iránta, mint bajtárs. Úgy tetszett nékem, mintha azt a babérkoszorút a maga kemény, büszke, autokrata homlokáról vette volna le a császár vén katonája, hogy oda tűzze azt egy ifju, névtelen vitéz koszorútlan koporsója fölé . . .

Megindult a gyász-menet szitáló esőben, a katonabanda lassu zenéje mellett. Amennyi kíséret megillet egy hadnagyot, annyi volt kirendelve Rivából. A bugyogós vitézek között különböző kaszárnya-pofája bántó ellentétet képezett Chopin zokogó indulójával.

A koporsó után negyven lépkedtünk: az arcói podesta, a kinek együttjár hivatalával, hogy elkísérje az arcói új polgárokat a legkülső negyedbe, csendes tanyájukra, a szállodás, a kinek a meghalt vendége volt, egy szállodaszolga, a ki a megboldogultnak kutyáját vezette, és én. Mi négyen, a kutyával együtt öten, voltunk a gyászoló rokonság, a jó barátok, az ismerősök.

Egy fordulónál emberesoport várakozott a menetre. A tömeg fölött valami eleven zöldet pillantottam meg, melyet a szél időnként felborzalt.

Amint közeleedtünk, láttam, hogy az a zöld valami — tollbokréta annak a fővegén, a ki a koszorut küldte s a ki, diszbe öltözve, katonás állásban, környezve tisztjeitől, udvarától, ott vár

az utcának mély sarában, hogy a mint elviszik előtte a koporsót, megadja annak az utolsó bajtársi üdvözlést.

Amint megtörtént az üdvözlés, az öreg katonáé abban hagyta a kemény, feszes állást, odalépett a koporsó mögé, kikísérte a halottat a temetőbe s mikor *imához* vezényelt a csapatparancsnok: a hadvezér, a császár bátyja, lehajtott fedetlen, ősz fejét a néhai hadnagy koporsója felé . . .

Hanem azért megvizsgálja-e ez a nagy tisztesség azt a szegény székely anyát, a ki száz mértföldnyire volt attól a keskeny gödörtől, a hová a fiát lefektették?

TARTALOM

TARTALOM-JEGYZÉK.

VÖRÖS-KERESZT.

Lap

Amputacio cruris	5
A vívómester Luluja	19
Megfoltozott Junó	27

A vándormadarak	41
A tragédia	48
Az énekesnö	57

A jégeső	67
A miniszter ünnepe	76
A báróné ajkai	92
Felujult seb	99
Fonnyadás	111

ARCÓ.

Szent Antal fája	127
A nagyherceguő	138
A katonatemetés	149

